

ΠΙΠΕΡΟΕΝΤΑ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

Προχθές, Κυριακήν, ἐθάψαμε στον Ἀ' Νεκροταφεῖο ἓνα θαυμάσιον τύπον Ἑλληνος λογοτέχνου. Τὸν Ἑπειρώτην διηγηματογράφον Χρηστοθασίλιν. Ἦταν ἓνας ὠραίος γέρος λεβέντης, με ἀτέλεια κατατομή, με τὸ μουστάκι του ἀνασηκωμένο προκλητικὰ, ἀκόμα καὶ τὶς μέρες τῆς πάλης ποὺ ἔκαμε με τὸ Χάρο. Ἀληθινὰ μιὰ τραγικὴ πόλη με ἐπικὲς λεπτομέρειες. Βάσταξε κάμποσες μέρες τοῦτος ὁ ἀγῶνας. Πότε ὁ Χάρος γονάτιζε, πότε ὁ Χρηστοθασίλης.

Ἐνα βράδυ, ποὺ πίστεψε πὼς ἦταν τὸ τελευταῖό του, μάζεψε γύρω τὶς κόρες του, τρεῖς ὁμορφοκοπέλλες Γιαννιώτισσες, καὶ τὶς παρακάλεσε νὰ τοῦ τραγουδήσουν τὸν Γεροδίημο. Ἦτανε μιὰ σκηνὴ ποὺ θύμιζε θανάτους ἀρχηγῶν ἀρματωλῶν, αὐτὸς «ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ». Δὲν ἤθελε νὰ πεθάνῃ ὁ Χρηστοθασίλης. Ἦθελε νὰ γράψῃ ἀκόμα, νὰ δουλέψῃ τὸ ἔργο του, νὰ τὸ δῇ τυπωμένο ὅλο. Ἀκουσα τοὺς Ἑπειῶτες νὰ ὀρκίζονται πάνω στοὺν ἀνοιχτὸ τάφο του πὼς θὰ τὸ συνάξουν καὶ θὰ τὸ ἐκδώσουν ὁλόκληρο αὐτὸ τὸ ἔργο. Πρέπει νὰ γίνῃ, καὶ πρέπει τὸ Κράτος νὰ βοηθήσῃ στὴν ἐκδοσί. Θὰ εἶναι ἓνα ὠραῖο πνευματικὸ μνημεῖο ποὺ θὰ τὸ χαρῇ ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα. Ὁλόκληρη σειρὰ τῶν ἔργων ἔχει ἐκδοθῇ στὰ ζωντανὰ του ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐργασία. Καὶ ὁ ἴδιος μοῦ ἔλεγε σὸ κρεββάτι τῆς ἀρρώστειας του πὼς ἔχει ἀνέκδοτα ἀκόμα κάπου τετρακόσια διηγήματα!

Ξεψυχοῦσε καὶ παραμιλοῦσε γιὰ τὸ ἔργο του. Πέθνησε καὶ ὑπαγόρευε σὸ σπῆτι τοῦ στρατηγοῦ Μπακόπουλου φανταστικὰ ἔργα σὲ φανταστικοὺς γραφεῖδες. Ὁ γλύπτης Φαληρέας ἐδούλευε στὸν πηλὸ τὴν

προτομὴν τοῦ τὶς μέρες τῆς ἀγωνίας. Καὶ ὁ Χρηστοθασίλης τὸν ἀρμύνηνε ποιοὺς φίλους του θέλει νὰ τὸν συνοδέψουν ὡς τὸν τάφο.

Τὴν Κυριακὴν τὸ πρωὶ μοῦ φέρανεν ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἓνα φάκελλο. Μόλις εἶδα τὴν κάρτα τυλολογίστηκα: Πάει, συχωρέθηκε ὁ Χρηστοθασίλης. Δικό του εἶναι τὸ κάλεσμα.

Δικό του ἦτανε καὶ πῆγα.

Τόνε θρῆκα γαλήνιο καὶ ὠραῖο ὅπως ἦταν ζωντανός. Μὲ τὸ μουστὰκι λεβέντικα ἀνασηκωτὸ, με τὴν μὴν ἀετήσια.

Ὁ πολεμιστὴς. Ὁ σταυραετὸς τῆς Ἑπείρου.

Σ' ὅλο τὸ ἔργο του εἶναι τέτοιος. Ἀγωνίζεται γιὰ τὴν λεφτεριά καὶ γιὰ τὴν ὁμορφίαν τῆς ζωῆς. Φτεροκοπὰ πάνω ἀπὸ τὰ ψηλὰ θοῖα νὰ καὶ τὰ θουερά ποτάμια με φτεροῦγες ἀετίσιες. Ἦταν εὐτυχισμένοι αὐτοὶ οἱ γερολεβέντες. Ἦ ἐποχή τους ἦταν ἐποχὴ πίστεως. Ἦται ἦταν κι' ὁ Πάλλης. Κι' ὁ Κάρ καθίτσας. Κι' ὁ Ψυχάρης. Κι' ὁ Παπαδιαμάντης. Καθένας ἤξερε τὸ Θεὸ λατρεύει. Καὶ τὸ ἔργο τους ἦταν ἓνα ἔργο πίστεως, καὶ ἡ τέχνη τους ἦτανε μιὰ πρᾶξι λατρείας.

Περνοῦμε μιὰ πνευματικὴ κρίσι σήμερα.

Τὴν κρίσι τῆς ἀμφιβολίας.

Σήμερα ἔχουν πολλὴ πέρασι οἱ νόθοι, οἱ μισοὶ, οἱ «ἔτσι κι' ἄλλοι» ὡς, οἱ φιλάρεσκοι καὶ οἱ ἀνεργοὶ. Οἱ ἄνθρωποι χωρὶς χαρακτῆρα καὶ χωρὶς ραχοκοκκαλιά. Οἱ μωροφιλόδοχοι, οἱ ὑπερφίαλοι χωρὶς ἔργο, οἱ κουτοὶ καὶ οἱ ἀνάπηροι πνευματικῶς, οἱ διεστραμμένοι φυλετικῶς. Μισοάντρες, μισοκομμουνιστὰι, μισοκαθαρευουσιᾶνοι, μισολόγιοι, μισοἔλληνες.

Ὁ Χρηστοθασίλης ἀνήκει στὴν «γενεὰ τῶν γνησίων», ποὺ εἶναι ἄν

τρες σὲ ὅλα τοὺς. Στὸ λογοτεχνικὸν τοὺς ἔργο καὶ στὴ ζωὴν τοὺς. Αὐτὸ τὸ ἔργο πρέπει νὰ γίνῃ κτῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποὺ παραδέρνει χωρὶς πνευματικὴ ζωὴ. Εἶναι ἓνα ἔργο θρηπτικὸ καὶ καθαρό σὰν σιταρόψωμο. Καὶ σὲ ἐποχὴ τέτοιας πνευματικῆς σιτοδείας δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ τάφηνουμε παραρριχμένο, νὰ μouxλιάσῃ σὸ ψωμοντούλαπό μας.

Ὁ Χρηστοθασίλης ἦταν Ἑλληνας — Συγγραφέας. Πιστεύω πὼς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κανένας ἀληθινὰ λογοτέχνης ἀξίας, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται μέσα του ὁλοζώντανη τὴν ψυχὴ τῆς φυλῆς του.

Ὁ Χρηστοθασίλης ἦταν Γνήσιος ἄνθρωπος. Πιστεύω πὼς εἶναι ἀδύνατον τὸ ἔργο ἑνὸς ἀληθινοῦ λογοτέχνη νὰ μὴν ἔχῃ τὴν προέκτασι καὶ τὴν δικαίωσί του μέσα στὴν ἴδια τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέως.

Ὁ Χρηστοθασίλης ἦταν πολεμιστὴς. Μὲ τὰ βιβλία του, με τὸ ντουφέκι του, με τὰ τραγούδια του, με τὴν ἐφημερίδα του. Τὸν κόσμον, τὴ ζωὴν, τὴν ἀνθρωπότητα, ὅλα τὰ βλέπε μέσα ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς Ἑλλάδας. Καὶ σὰν ἦρθε ἡ ὥρα του, κράτησε γερὰ στὰ δόντια του τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν παράδωσε ἀνήμερα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων.

Τί ἄνθρωπος!

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΗΚΑΡΙΟΥ

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ὁ Μυριβήτης εἰς τὸ φύλλον τῆς «Ἐθνικῆς» τῆς 23 Φεβρουαρίου γράφει τὰ ἑξῆς:

Προχθὲς, Κυριακὴν, ἐθάψαμε στὸ Ἀ Νεκροταφεῖο ἓνα θαυμάσιον τύπον Ἑλληνοσ λογοτέχνου. Τὸν Ἡπειρώτην δημοσιογράφον Χρηστοβασίλην. Ἦταν ἓνας ὠραῖος γέρος, λεβέντης, μὲ ἀέτεια καὶ αὐτομυ, μὲ τὸ μουστάκι του ἀνασηκωμένον προκλητικὰ, ἀκόμα καὶ τὶς μέρες τῆς πάλης ποὺ ἔπαιε μὲ τὸ Χάρο. Ἀληθινὰ μιὰ τραγικὴ πάλη μὲ ἐπικινδύνους λεπτομέρειες. Βάσταξε κάμποσες μέρες τοῦτος ὁ ἀγῶνας. Πότε ὁ Χάρος γονάτιζε, πότε ὁ Χρηστοβασίλης.

Ἐνα βράδυ, ποὺ πίστευε πῶς ἦταν τὸ τελευταῖο του, μάζεψε γύρω τὶς κόρες του, τρεῖς ὁμορφόκοπέλλες Γιαννιώτισσες, καὶ τὶς παρκαλέσας νὰ τοῦ τραγουδήσουν τὸν Γεροδῆμο. Ἦτανε μιὰ σκηνὴ ποὺ θύμιζε θανάτους ἀρχηγῶν ἀρματωλῶν, αὐτὸς «ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ». Δὲν ἤθελε νὰ πεθάνῃ ὁ Χρηστοβασίλης. Ἦθελε νὰ γράψῃ ἀκόμα, νὰ δουλέψῃ τὸ ἔργο του, νὰ τὸ δῇ τυπωμένον ὅλο. Ἄκουσα τοὺς Ἡπειρώτες νὰ ὀρκίζονται πᾶνω στὸν ἀνοιχτὸ τάφο του πῶς θὰ τὸ συνάξουν καὶ θὰ τὸ ἐκδώσουν ὁλόκληρον αὐτὸ τὸ ἔργο. Πρέπει νὰ γίνῃ, καὶ πρέπει τὸ κράτος νὰ βοηθήσῃ στὴν ἐκδοσί. Θὰ εἶνε ἓνα ὠραῖο πνευματικὸ μνημεῖο ποὺ θὰ τὸ χαρῇ ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα. Ὁλόκληρη σειρά τόμων ἔχει ἐκδοθῇ στὰ ζωντανὰ του ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐργασία. Καὶ ὁ ἴδιος μοῦ ἔλεγε στὸ κρεββάτι τῆς ἀρρώστειας του πῶς ἔχει ἀνέκδοτα ἀκόμα κάπου τετρακόσια διηγήματα!

Ξεψυχοῦσε καὶ παραμιλοῦσε γιὰ τὸ ἔργο του. Πέθνησε καὶ ὑπαγόρευε στὸ σπῆτι τοῦ στρατηγοῦ Μπακόπουλου φανταστικὰ ἔργα σὲ φανταστικούς γραφειάδες. Ὁ γλύπτης Φαληρέας ἐδούλευε σὲ πηλὸ τὴν προτομὴν του τὶς μέρες τῆς ἀγωνίας. Καὶ ὁ Χρηστοβασίλης τὸν ἀρμήνευε ποιὸς φίλους του θέλει νὰ τὸν συνοδέψουν ὡς τὸν τάφο.

Τὴν Κυριακὴν τὸ πρωῒ μοῦ φέρανεν ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἓνα φάκελλο. Μόλις εἶδα τὴν κάρτα συλλογίστικα: Πάει, συχωρέθηκε ὁ Χρηστοβασίλης. Δικὸν τοῦ εἶναι τὸ κάλεσμα.

Δικὸν τοῦ ἦτανε καὶ πῆγα.

Τόνε βρῆκα γαλήνιο καὶ ὠραῖο, ὅπως ἦταν ζωντανός. Μὲ τὸ μουστάκι λεβέντικο ἀνασηκωτὸ, μὲ τὴν μύτη ἀετῆσια.

Ὁ πολεμιστὴς. Ὁ σταυραετὶς

τῆς Ἡπείρου.

Σ' ὅλο τὸ ἔργο του εἶναι τέτοιος Ἀγωνίζεται γιὰ τὴ λευτερίαν καὶ γιὰ τὴν ὁμορφίαν τῆς ζωῆς. Φερκοῦ πᾶ πάνω ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ βουβά ποτάμια μὲ φτεροῦγες ἀετίσιες. Ἦταν εὐτυχισμένοι αὐτοὶ οἱ γερολεβέντες. Ἡ ἐποχὴ τους ἦταν ἐποχὴ πίστεως. Ἔτσι ἦταν κι' ὁ Πάλλης. Κι' ὁ Ψυχάρης. Κι' ὁ Παπαδιαμάντης. Καθένας ἤξερε τὴ Θεὸ λατρεύει, καὶ τὸ ἔργον τους ἦταν ἔργο πίστεως, καὶ ἡ τέχνη τους ἦτανε μιὰ πράξι λατρείας.

Περνοῦμε μιὰ πνευματικὴ κρίσι σήμερα.

Τὴν κρίσι τῆς ἀμφιβολίας.

Σήμερα ἔχουν πολὺ πέρασι οἱ νόθοι, οἱ μισοί, οἱ «ἔτσι κι' ἄλλοι-ὡς», οἱ φιλάρεσκοι καὶ οἱ ἀνεργοί. Οἱ ἄνθρωποι χωρὶς χαρακτῆρα καὶ χωρὶς ραχοκοκαλιά. Οἱ μοριφιλόδοξοι, οἱ ὑπερφίαλοι χωρὶς ἔργο, οἱ κουτοὶ καὶ οἱ ἀνάπηροι πνευματικῶς, οἱ διεστραμμένοι φυλετικῶς, μισοάντρες, μισοκομμουνιστὰ, μισοκαθαρευοσυνιδνοί, μισολόγιοι, μισέλληνες.

Ὁ Χρηστοβασίλης ἀνέμει στὴ «γυνὴ τῶν γνησίων», ποὺ εἶναι ἀντρες σὲ ὅλα τους. Τὸ λογοτεχνικὸν τὸ ἔργο καὶ στὴ ζωὴ τους. Αὐτὸ τὸ ἔργο πρέπει νὰ γίνῃ κτῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποὺ παραδέχεται χωρὶς πνευματικὴν ζωὴ. Εἶναι ἓνα ἔργο ὁρεπτικὸ καὶ καθαρὸ σὰν σιταρόψωμο. Καὶ σὲ ἐποχὴ τέτοιας πνευματικῆς σιτοδείας δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ τ' ἀφήνουμε παρρηχίμενο, νὰ μουχλιάζῃ στὸ ψωμοντούλαπὸ μας.

Ὁ Χρηστοβασίλης ἦταν Ἑλληνας—Συγγραφέας. Πιστεύω πῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κανὲνας ἀληθινὰ λογοτέχνης ἀξίας, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται μέσα του ὁλοζώντανον τὴν ψυχὴν τῆς φυλῆς του.

Ὁ Χρηστοβασίλης ἦταν Γνήσιος ἄνθρωπος. Πιστεύω πῶς εἶναι ἀδύνατον τὸ ἔργο ἐνὸς ἀληθοῦς λογοτέχνη νὰ μὴν ἔχῃ τὴν προσέκασιν καὶ τὴ δικαιοσύνην μέσα στὴν ἴδια τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέως.

Ὁ Χρηστοβασίλης ἦταν πολεμιστῆς. Μὲ τὰ βιβλία του, μὲ τὸ νταφένι του, μὲ τὰ τραγούδια του, μὲ τὴν ἐφημερίδα του. Τὸν κέσμο, τὴ ζωὴν, τὴν ἀνθρωπότητα, ὅλα τὰ βλάπτει μέσα ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς Ἑλλάδας. Καὶ σὰν ἦθε ἡ ὥρα του, κράτησε γερὰ τὰ δόντια του τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν παράδωκε ἀνήμερα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων.

Τὴν ἀνθρωπότητα!

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

12

21 Φεβρουαρίου

ΤΟΥ Κ. Ν. ΝΙΤΣΟΥ

Κατά την πρό εικοσιπενία τα ἀλληλεγγύης καὶ ἀλτρου-
ετίας ἄνω ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ
"Πλειρος, μετὰ πάρον 483
ὄλων ἐτῶν ζοφεροῦσα σκότους
μυσταφῶς" δευλείας, ἠένισε
τὸ ἐκπαγλὸν φῶς τῆς "Ελευ-
θερίας, ἐκλεισθῆσαν πέρουσι
διὰ παντὸς δυστυχῶς τοῦ ὑ-
περπατριώτου Χρ. Χρηστοβα-
σίλη οἱ ὀφθαλμοί. οἱ ὀφθαλ-
μοὶ ἐκείνου ὅστις δὲν ἔπαυσε
καθ' ὅλον του τὸν βίον ὁρα-
ματίζομενος τὴν ἀνατολήν τῆς
εὐλογημένης αὐτῆς ἡμέρας
τῆς ἀπελευθερώσεως, ὑπὲρ τῆς
ἡγωνίσθη καὶ διὰ τῶν ὀπλων
κατὰ τὴν νεότητά καὶ διὰ
τοῦ καλῆς κατόπιν. "Εἶτος
συμπληρῶνται κατὰ τὴν ἄνω
ῥήσαν ἀφ' οὗ τοῦ ἡμετέρας
πατριωτικῆς καρδίας τοῦ Βά-
σου τοῦτον τῆς "Πλειρος" ἔ-
παυσε τὰ πάλιν, ἐσίγησεν ὁ
γάλαρμος του, ὅστις μετὰ τὸν
οὗτον λυγισμοῦ διεξῶ γέφυρε
τὸ καλὴ τῆς "Πλειρωτικῆς"
ζωῆς καὶ φύσεως καὶ ὑμνήρε
τοὺς ἄλλους τῶν προγόνων,
καὶ ἐνεκρῶθησαν τὰ ὡτά του
ἀποῦ διὰ τελευταίων φορὰν
τὰ ἐπύρην ἡ γλυκεῖα φωνὴ
τῆς τριάδος τῶν προσφιλοτά-
των καὶ χαριτωτάτων θυγατέ-
ρων του. Ἀποσῶν περὰ τὴν
κλίσην του, τῇ ἐπιμόνῃ ἐπι-
θυμία του, τὸ τραγοῦδι τοῦ
Γέρω—Δήμου! Ἡδέλησεν ὁ
ἀβήνητος Γέρω—Χρήστος
νὰ μεταλλάξῃ τὸν βίον ἔχων
ἐναντιον καὶ εἰς τὸν τάφον τὸ
προσφιλες του τραγοῦδι τοῦ
Γέρω—Δήμου!

Καὶ ἀφῆκε τὸν παρόντα βί-
ονταὶ τοῦ ἀνδρός οὗτος ἐν ῥα-
κοῖς γαλήνης πεπεισμένος ὅ-
τι ἐξελήρωσε καθ' ὅλην τὴν
ζωὴν του, ἀποτελοῦσαν ἐν ἑ-
ποῖ, τὸ καθήκον του τελείως
καὶ διὰ ἀπέκλειτο δικό του αὐ-
τῷ ὁ προσήκων στέφανος, δι'
οὐδε φανερῶνται οἱ καλῶς ἐπὶ
τῆς γῆς ταῦτης ἀθλήσαντες.
Καὶ ἀπῆλθεν ὄντως ἐπιτετα-
νωμένος, ὑπὸ τῶν τιμῶν, ἰδὲ
ὅποιας ἀπέπειρεν αὐτῷ ἡ Πο-
λιτεία, οἰδανόνομοι κύκλοι
ἀλλὰ καὶ οἱ πόσις τάξεως ἄν-
θρωποι, διότι ὁ ἠνώτερος αὐ-
τῶς ἄνθρωπος ἦτο πεπρωτι-
κός καὶ μετὰ ἐξοχὴ προσόν

καὶ ἀλληλεγγύης καὶ ἀλτρου-
ετίας. ὅστις τὸν παρόντα νὰ
φαίνεται εἰς πάντας ἐπωφελῆς
καὶ τὰ εὐρύσκει ἡδονὴν ἐν τῇ
διαπράξει τοῦ ἐγχαυτοῦ!

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ του πέρου-
σιν ἐτονίσθησαν δημοσίᾳ δι-
καίτοι ἐπαινοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὑ-
μνήθη τὸ φιλολογικὸν του ἔρ-
γον καὶ ἐξήρθη ἡ προσωπικὴ
τῆς του πατρὸς φίλων καὶ ξένων
παρὰ γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν
Εἰς τὴν πυκνὴν ὁμῶς γάλα-
γα τῶν ὑμνητῶν του δὲν συγ-
κατελέγη καὶ ὁ ὑποφαινόμενος
τὸν ὅποιοι ἰσοὶ δεσμοὶ ἐι-
λικρινεῖς καὶ πλέον ἢ ἀδελ-
φικῆς φιλίας οὐκ ἔδωκεν μὲν τὸν
ἀείμνηστον. Ἀλλὰ διατὶ τοῖς
ἐοικότες; "Εοικότες ἀναγ-
κασιτικῶς, διότι νόσος οὐλο-
μένη καὶ μακροχρόνιος, παρὰ
καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, μ'
ἐκράτει δέσμιον ἐπὶ κλίνης ὁ
δύνη καὶ ὄλγρον ἐλειψεν, ὥς
ἡμεθα ἡνωμένοι ἐν τῇ ζωῇ, ἡ
νωμένοι νὰ ἐκτελέσωμεν καὶ
τὸ πέραν τοῦ τάφου τοξείδιον.
Ἐπέρωτο ὁμῶς τὰ χωρισθῶ-
μεν, ἐκείνου μὲν προβάντος
εἰς τὴν ἐκτέλειον τοῦ ταξεί-
διου αὐτοῦ, ἐμοῦ δὲ νυχόντος
ἀναβολῆς τινος δι' αὐτό. Ὁ
πότερος δὲ ἡμῶν ἴληθεν ἐπὶ ἅ-
μεινον πρᾶγμα, ἀδελφὴν παντὶ
πλὴν ἡ τῷ Θεῷ, ἵνα κατὰ
Σωφράν: εἰπω, ἀπολογούμε-
νον ἐνίοποιον τῶν δικαιοσύ-
των.

"Ἄλλ' ὅπως μὴ παραμείνω
ἐλλειμματίας εἰς τὴν ἐκπλήρω-
σιν μεταθανάτων τιμῶν πρὸς
τοιούτοιον ἄνδρα καὶ πρὸς τοι-
οῦτον πολέμιον φίλον, ἔρχο-
μαι σήμερον, ἐπέτειον τοῦ θά-
νάτου του, νὰ ἐκκληρώσω ἐ-
πιμνημόσυτον ἐτίθεδες καὶ ἡ-
κον διὰ τῆς περιστάσεως μου.
Καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἐγκω-
μίου πρὸς τὴν ἀγίαν μνήμην
του θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ παρα-
θέσω ἐνταῦθα ἐπιστολὴν μου,
ἣν τῷ ἀπῆλθον μετὰ τὸν ἐ-
ορτασμόν ἐν Ἱωαννίνους τῆς
πεντηκονταετηρίδος τοῦ φιλο-
λογοῦ του σταδίου. Ἡ ἐν λό-
γῳ ἐπιστολὴ ἔχει οὕτω:

Ἐν Τσαμάνῃ, 12 Φεβρουαρίου 1935
Φίλτατε Χ. Χρηστοβασίλη,

Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τοὺς ἐ-
ναντίον τῶν Περσῶν θουρμῶν,
ὀφειλομένους κατὰ τὸ πλεονεξί-
ον τοῦ δαιμόνιον στρατηγικοῦ του
πνεύματος, ἐμφανισθεὶς ἐν τῷ ἱε-
ρῷ τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ἡμέρᾳ Πα-
νελληνίου συναγεμίου δια τῶν τε-
λομένων ἐκεῖ ἀγῶνας, ἐγένετο
(Συνέχεια σὴν 4ην Σελίδα)

[Συνέχεια ἀπὸ τὴν 1η Σελίδα]

δεκτὸς μετ' ἐπαιρημάτων καὶ ἡ ὑ-
ποδοχὴ εἰς τὸν Σταδίου ἐπρόκειτο
σε τιμητικῶς τὴν γενικὴν προσο-
χὴν τῶν χιλιῶν θεατῶν, Ἀθῆ-
ναίαν τε καὶ μὴ, τὴν συναγεμῶ-
μένων ἐκεῖ, ὧν οἱ πρῶτοι μετ'
ἐγκαινιῶσεως ἐδείκνυν εἰς τοὺς
ἄλλους τὸν ἔξοχον σηματισμὸν
τῶν οὐρανῶν τὰ περικλεῖται καὶ ὡ-
ματα ἔχον διαισθητικῶς εἰς ἑκά-
στην τε καὶ Ἀσίαν. Ὁ Θεμιστο-
κλῆς, ἐνῶπιον τῆς ἀθρομένης
κείνης ἐκδηλώσεως πρωταγωνισ-
τὴν ἀγωνιστοῦ καὶ πανδήμιον ἀνταγ-
οῦσεως τῆς ἀδίας του, ἠρπάσθη δι-
καίαν ὑπερηφάνειαν καὶ παύσατο
τὴν μεγαλειότητα ἡδιστὴν ἑαί-
ποισιν, στεφάνῳ δὲ εἰς τοὺς περὶ
αὐτόν, ἐν προσωπικῇ συγκινήσει,
ἔλεπεν ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην ἡμε-
ρετο πλουσιποροῦν καὶ ἐξαιρετι-
κῶς διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς "Ἑλλάδος"
ἀγῶνας του. Τηρουμένων τῶν δε-
ουσῶν ἀναλογιῶν καὶ τῶν διαφύ-
ρον φύσεως περιστάσεων, τοιαύ-
τη συγκίνησις καὶ ἀνάλογα συνα-
σθίσματα ἐδοκίμασε ἀναμνησθῆναι
καὶ σὺ, ὅτε τὴν ἡμέραν τῶν
τρίτων Ἰεραρχῶν ἐσθλῶς
εἰς τὴν αἰθούσαν τῆς Δόξης: Ἱ-
ωαννίνων καὶ ἐγένετο δεκτὸς πα-
ρὰ τῆς ἐκεῖ ὁμηγύρεως, συνε-
τρούσης πάντων ἐκ τῶν ἐκείνῃ πα-
ρουσίων εἰς δὲ τὰ ἠνώτερα ἐπί-
πεδα τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπι-
νης κοινωνίας ἡ θουλικὴ τῶν Ἱο-
αννίνων πόλις. Κατὰ τὴν ἡμέραν
ἐκείνην ἠρπάσθη ἡδιστὶ καὶ εἰ-
ς τοὺς πεντηκονταετηρίδας ἀγῶ-
νας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἡ
γενομένη σοι ὑποδοχὴ παρὰ τῆς
ἐπιλέκτου ἐκείνης ὁμηγύρεως δι-
καίλογεῖ τὰ δάκρυα τῆς συγκι-
νήσεως, τὰ ὅποια ἔρρεσαν ἐκ
τῶν ὀφθαλμῶν σου, ἀξίω θέντων
νὰ ἀνεύρωσι τὸ ὑπάρχον ἐπὶ τὸ
θεῶμα τῆς ἀληθείας ἀπὸς τὴν
σοὺ αἰδοῦσιν.

Μὴ δυνάμεις νὰ παριστῶ καὶ
ἐγὼ ἀνὰ μέσον τῆς πανηγύρεως
ἐκείνης συγκινητώσεως, νὰ σὲ ἐ-
παιρημῶ καὶ νὰ σὲ συγκαίω
διὰ ζωῆς φωνῆς δι' ὅσα ἐπετέλε-
σαι καθ' ὅλην τὴν πεντηκονταε-
τίαν ὑπὲρ τοῦ πλουτισμοῦ τῆς νε-
οτέρως μετὰ πεντηκῆς ἐποχῆς φιλο-
λογίας, πρῶτον τοῦτο σήμερον διὰ
τῆς πτωχῆς γενεᾶς σου, καίπερ
οὐδ' ἐπ' ἔλκετον δυνημένη: τὰ
τῆς νὰ διασωγῶμεν τὸ
πλεῖστον τῶν πρὸς ἐ-
δελφικῶν μου αἰσθημά-
των καὶ τῶν βαθμῶν τῆς ἐλπί-
δος καὶ μεγάλης ἐκτιμήσεως μου
πρὸς τὰ ἀνευκαταστά σου προσόν-
τα.

Ἀγαθὸς εἰς τὴν ἑφημερίδας
τὴν ἀπογευματίνην τῆς ὑπὲρ οὐτὴν τιμη-
τικῆς τελετῆς τῆς 30 Ἰανουαρίου
σε ἐμακάρισα πρὸς τοὺς ἄλλους διό-
τι τὸ φιλολογικὸν σου ἔργον ἐν-
χε τοιαύτων ἀξίων ἐκαιρέων, ὥ-
στε οἱ ὁμιλοῦντες κατὰ τὴν ἡμέραν
ἐκείνην καὶ ἐξῆρταντες προσημῶ-
ντας αὐτό.

Βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ ἐπαι-
νεθῶ ἐνταῦθα καίτοι καὶ ἐγὼ ἐν
τῷ συνόλῳ τὸ λαμβάνω αὐτὸ ἔρ-
γον σου, διότι εἴτι ἐγὼ τὴν ἀνα-
ταρτήν ἑκατότητα οὕτως καὶ διὰ
προσεκρίμων οὐσιωδῶς εἰς ὅσα
ἐνδυνάμεις καὶ καλλωπίας κατὰ τὴν
περὶ ἡς πρόκειται τελετὴν ἐλέγθη-
σαν παρ' ἀρμοδιωτάτων κριτῶν.
Μόνον θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ σημει-
ώσω ὅτι θεωρῶ ἐντυχίαν δι' ἐμὲ
συγκρίβαν τὸ ὅτι μολὲς ὄλγρον
πρὸ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς πεντηκον-
ταετηρίδος σου αὐτῆς ἐκίνα καὶ
ἐσχολήσας τὸ τελευταῖον ἐκδοθῆν
βιβλίον σου «Διηγήμενα τοῦ Με-
κροῦ Σχολείου». Οὕτω προσέφε-
ρε καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἡδὴ ὑπὲρ σου
ἐνεργησάντων ἐπαινετικῶν χοι-
νῶν ἀποδοχῆς αὐτῇ Κεραιτιά-
τινι, ἀλλὰ ἔχον ἀπὸ τὴν καὶ με-

τερόφροναν, ἵνα τεθῇ παρὰ τὰ μεγα-
λὰ ἐπὶ κινούμενα ἑτέρων δικί-
μων καλλιτεχνῶν τοῦ καλῶν καὶ
τοῦ λόγου.

Εἰς τὰ ἐγκαίρια συγχαρητήριά
μου εἰς τὰς ἐλαφίσας ἀπονεμηθεί-
σας σοι τιμὰς παρὰ τῆς Δόξης:
Ἱωαννίνων καὶ εἰς τὰς μελλούσας
νὰ σοὶ ἀπονεμηθῶν κατὰ τὸν προ-
σῆν Ἀθροιστὸν εἰς εὐδυνάμειν καὶ κλί-
μακα προσδίδω καὶ τὸ ἐντέλεμα
ἐντὶς ὅπως μὲς ζήσης πολλὰ προ-
οῦτι ἐπὶ πλουτισμὸν τὴν φιλολο-
γίαν μας διὰ νεωτέρων πνευματικῶν
προσόντων τοῦ ἐκλεκτοῦ σου κα-
λῶν.

Ἐξέλτε!

Ἀνατολῆς ἡ ἄνω ἐγκαίριας ἐν-
τυχί μου ἐπέρωτο νὰ μείνῃ ἄνεκ
πλήρωτος. Πρὶν ἢ συμπληρωθῶ-
σιν ἀκριβῶς δύο ἔτη ἀπὸ τοῦ ἐ-
ορτασμοῦ τῆς πεντηκονταετηρί-
δος σου, ἐσίγησεν ἡ ἐγμῶσος καὶ
ποιητικὴ γλώσσα σου καὶ ἡ ζω-
σιεπὴς ὁ ἀριστοτεχνικὸς καὶ ὀξὺς
κάλαμος σου. Ἀλλ' ἂν ἐνεαί-
σθη ἡ γλῶσσά σου καὶ ἂν ἔμεινεν
ἀκίνητος πλέων ἡ ῥομφαία σου, τὰ
ὑπάρχοντα προσηγόμενα πολυά-
ριθμα καὶ ἀξιόλογα λογοτεχνικά
ἔργα σου θὰ διαλαλῶσι τὴν συγχα-
ρικὴν δόξαν σου καὶ διὰ διατε-
ρῶσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἄντα ἀγῶ-
σιν τὴν μνήμην τοῦ ἀλησομνήτε-
ρου!

N. NITSOS

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Είδα την άγγελία της θανάτου του. Διάβασα νεκρολογίες γιομάτες συγκίνηση. Άκουσα συμπατριώτες με σιγανή φωνή ν' ανιστορούν όσες τὸ πέρασμά του έντυπώσεις χάραξε πάνω τους. Κι' όμως. Άκόμα δὲν τὸ χωράει ὁ νους μου πὼς ὁ Χρηστοβασίλης πέθανε. Άν' έπαιρνα ξανά τὸ δρόμο τοῦ Ψυχικοῦ, τὸ φαντάζομαι, καλόκαρδος θὰ μὲ δεχόταν καὶ με φιλικὴν οίκειότητα, θὰ κουβεντιάσαμε γιὰ χίλια δυὸ πράματα, καθὼς τὴν τελευταία φορά. Τὴν τελευταία, ἢ τὴν πρώτη.

Γιατὶ μιὰ φορά μόνον εἶδα ἀπὸ κοντὰ τὸν ἀλησμόνητον ἡπειρώτη τραγουδιστὴ, τὸ καλοκαίρι πὸ μᾶς πέρασε. Κι' ὅσο κι' ἂν τὸ θέλα καὶ τὸ πρόσμενα, ἡ γειὰ του πὸ ὅλο διακυμαίνονταν στὸ χειρότερο ἢ τὸ καλύτερο, δὲν μᾶφhes νὰ τὸν ξαναβταμώσω.

Ὡστόσο, σὰ νὰ τὸν βλέπω ἀκόμα ἀντίκρυ μου, γαληνεμένον κι' ἤρεμο, νὰ μιλάει ἀργά, ζυγιάζοντας τὸ μέταλλο τῆς βαρυνόλης φωνῆς του, στὸ μελιχρὸ ἀχνόθαμπο τοῦ ἀλωναριάτικου δειλινοῦ. Βουλιαγμένος σὲ μιὰ πολυθρόνα, ὑψώνονταν λεβεντόκορμα σὰν τὸ φερενὸ ὁ λόγος γιὰ τὴ γλυκειὰν "Ἠπειρο. Ψήλωνε, θαρρεῖς, κουβεντιάζοντας γιὰ τῆς πατρίδας τὰ φαραγγία καὶ τὰ βουνόκορφα. Φωτίζονταν ἡ ὄψη του νάνιστοράει γιὰ καιροὺς παληοὺς πὸν διάβηκαν ἀγύριστα, γιὰ κόσμους φωτεινοὺς, ἀπόπου διάλεξε τὰ διηγηματικά του πρότυπα, γιὰ τὴν ἡπειρώτικη ποίηση πὸν κυλάει, θησαυρὸς, σὲ τόσo μα τοῦ λεβέντη λαοῦ με τὴν καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, γιὰ τὸν Κρυστάλλη, πὸν με τὸν ἑλληνικὸ του στίχο (μαζὶ με τὸ Βαλαωρίτη) ζωντάνευσε τὴν παρθένα ὁμορφιά τῶν ψηλῶν βουνῶν.

Τὸν Κρυστάλλη, πὸν τρανὴ τοῦς χαρακτῆρὶς ψυχικὴ συγγένεια, πὸν ἀπ' τὸν ἴδιον ἀγνὸ κόσμο ξεκίνησαν γιὰ τὸ ἴδιο ἰδανικὸ πᾶλαιο, παρόμοιου ἔπαθον κατατρογμούς. Τὴν ἴδια μουσικὴ γλῶσσα ἔγραψαν, τὸ ἴδιο ἔργο συνέχισαν, τὴν ἴδια σκλαβιά πολέμησαν.

Άστραφτεν ἡ ματιά του στὴ δύμηση τῆς λεβεντιάς, τῆς δράσης, τοῦ ἡρώϊμοῦ: «Δέκα ἐννὴά χρονῶν παιδὶ με πιάσαν οἱ Τούρκοι, καί...» Ξαναψήλωσε, γυάλισαν τὰ μάτια του, ἀνεβοκατέβηκε τὸ θρυλλικό του παχὺ μουστάκι. Ἠπειρωτικὸν ἀέρα πύλληκαρις ἔσκιωτα. Ἡ ἀπαλὴς γραμμὴς τοῦ μενεξεδένιου ὀρίζοντα τῆς Ἄντικης, ὡς φαίονταν ἀπ' τὸ παράθυρο, ἄλλαξαν. Κι' ἡ πράσινη δέντροκορφὴ πὸν βεργολυγίζονταν πὸ ὀῶθε, στὸν κῆπο, μοῦ

Υπὸ ΟΛΜΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ
φάνηκε σὰν ἔλατο.

Τὼρα πέθανε.

Ἀπὸ καιρὸν ὅμως πολὺν ἑφτεροῦ γίξε στὸ μυαλό του ὁ θάνατος. Σὲ γράμμα του πὸν μοῦστεῖλε ἀπὸ τῆς 21 τοῦ περασμένου Ἰουλίου, λέει σ' ἓνα σημείο: «Κι' ὅμως, φεύγω ἀπ' τὸν κόσμον τοῦτον με τὸ πικρὸ παράπονο διὰ οἱ μεγαλύτεροί μου ἐχθροί, οἱ μεγάλοι μου ὑβριστὰ καὶ κατακρίται ὑπῆρξαν Ἠπειρώτες...» εἶναι μαζὶ κι' ἓνα ξέσπασμα ἀγανάκτησης γιὰ ὀρισμένες ἐκδηλώσεις, πὸν ἦταν φυσικὸ νὰ σηκωθοῦν σὰν ἀντίδραση μπρὸς τὴ μεγάλη, τὴ μαχητικὴ, τὴν ἀέναν ὁρμή του.

Πολεμιστὴς καὶ δραματιστὴς, ἀνδρῶπος καὶ ποιητὴς, δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης οἰκογενιάρχης καὶ Βουλευτὴς, ἡπειρώτης καὶ Ἑλληνας, ὁ ὅλος τῆς ἐκφάνσεως τῆς πολυτάραχης ζωῆς του, ἀπὸ ἀγαθὴ πάντα ξεκιν. ὅς προίρεση, με ἀγνὸ παλμὸ βιάδιζε, πιστὸς καὶ γνήσιος σ' ἐντεχισμένο τέγμα στήλωνε τὸ βλέμα του, μάγανη γιὰ διὰ ἡπειρωτικὸ, ἑλληνικὸ ἐθνικὸ, μεγάλο κ' ὁμορφο, «ἀληθολάτρης» πάνω ἀπ' ὅλα, κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ Γαβριηλίδη.

Πολύπτυχος, μὰ ὑπὸ κάθε του ιδιότητα ἔφτασε σ' ἀνώτερα σημεία ἀπόδοσης. Ἀπὸ μισὸν αἶῶνα καὶ παραπάνω τὰ Ἑλληνικὰ περιοδικὰ κι' ἡ ἐφημερίδες φιλοξένησαν τὴ λογοτεχνικὴ του παραγωγή, τὴν ἀγνὰ πατριωτικὴ, τὴν περιγραφικὰ δυνατὴ, πὸν μοσκοβολάει βουνίσια παρθενιά κι' πὸν ἡ γλῶσσα τῆς, λαγαρισμένη ἡπειρωτικὴ, φτάνει ὡς τὰ φτιά σὰ γυθμικὸς ἀχὸς κυπρὸ κοῦδουνων σὲ ραχοπλαγιά. Ἠπειρος εἶναι τὸ ἔργο του, ὅπως Ἠπειρος εἶναι κι' ὁ ἴδιος. Ἀπ' τὴν Ἠπειρο καὶ γιὰ τὴν Ἠπειρο, με τὴν Ἠπειρο. Περιγρᾶψε τὸν πόνο τῆς, διαλάλησε τὴ λεβεντιά τῆς, ζωγράφισε τοὺς καὶ μούς τῆς, πολέμησε τὴ σκλαβιά τῆς καὶ τραγοῦδῆσε τῆς χαρὲς τῆς. Ἡ ἴδια φλόγα καὶ θερμὴ τὸν σπρώχνουν ἀπ' τὰ πρῶτα τοῦ ἀκόμα ποιήματα στοὺς τελευταίους τόμους τῆς «Ἐβδομάδος» καὶ τῆς «Ἐστίας» κι' ἔλπειτα στὴν «Πανακωθήκη», στὰ «Παναθήναια» μέχρι τὰ τελευταία. Εἶτε στιχομυγεί, εἶτε διηγίεται, εἶτε ἱστορεῖ, εἶτε κρίνει,

Μιὰ ζωὴ γιομάτη ἀγῶνα, ὁρμῇ, παληκαριά. Κι' ὁ γερολεβέντης ἤρθε στὴν κοπέλα του νὰ ξεκουραστῇ κάπως ἀπ' τὴν ἀέναν προσπάθεια. Μὲς στὴν ἡρεμὴ ἐπιβλητικότητά του φάνταζε ἀκόμη θαλερὸς. Ὡστόσο τὸ χάρο τὸν σκέπτονταν. Ἀνοίγω ξανά τὸ ἴδιο μου γράμμα του:... «καὶ δὲν ξαίρω πότε θάμπορῶ νὰ ἐπιστρέψω στὸν τόπο μου, στὰ Γιάννενα, ὅπου ἐπιθυμῶ νὰ φήσω τὴν

τελὺαία μου πνοή, ἀγναντεύοντας τὸ Φρούριο, ὅπου εἶμουν στὰ 1882 μελλοθάνατος, 19 εἰδὼν παλληκάρι, καὶ τὰ παραβούνια τοῦ Πίνδου, κι' αὐτὸν τὸν ἴδιον, τὸν κλεφτοτρόφον Πίνδο, πῶχω πατήσει ὅλες του τὲς κορφὲς με τὰ ποδάρια μου...»

Ἡ τελευταία του ὅμως ἐπιθυμία δὲν ἔγινε. Πέθανε στὴν Ἀθῆνα σὲ οἰκογενειακὴ στοργὴ καὶ σὲ ἐπέτειο μιᾶς μέρας γιὰ τὴν ὁποῖαν ἀγωνίστηκε. Ἦσυχα κι' εὐχαριστημένα ἔκλεισε τὰ μάτια, χαμογελαστά, σὰ νὰ κουγενᾷ ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες καὶ βῆμα στρατιωτικὸ καὶ καμπάνες καὶ κανόνια καὶ τὴ γιορτερὴ βοὴ ἀπὸ τὰ θρυλλικά Γιάννενα πὸν χαίρονταν τὴ λευτεριά τους. Ἦταν τὸ πρῶτὸ τῆς 21ης τοῦ Φλεβάρη.

ΟΛΜΟΣ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΡ. "ΕΛΛΗΝΕΡΙΑ"
8-8

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Γραμμένο στο μοτίβο των τραγουδιών του

Φλογέρα μου γλυκέλαλη, ἀητίσια μου φλογέρα
πάρε σκοπό λυπητερό πέστο σά μοιρολογι
ναντιλαλήσουν τὰ βουνά νά κουρμαστούν οί κάμποι
ἦρθε κακὸ τὸ μήνυμα καὶ μαῦρο τὸ μαντάτο
Χρηστοβασίλης πέθανε Χρηστοβασίλης πάει

Σκουῦτε μὲ πόνο πιστικοὶ Σουλιωτοπούλες κλάψτε
καὶ σείς πετροχελίδονα καπλάνια καλογιάννοι
φέρτε ὡς πέρα τὸν ἀχὺ σὲ σπήλια καὶ φαράγγια
γιὰ νά ξυπνήσουν οἱ ξωθιὲς νεράϊδες νά στενάξουν,
ὁ τραγουδιστὴς τους πέθανε καὶ πάη κάτω στὸν Ἄδην

Καὶ σὺ ἀητὲ βουνήσιε ἀητὲ κράζε βαριά μὲ λύπη
τὰ κλαπατάρια σ' ἀνοίξε πῶνα γοργὰ στὰ μάκρη
πάρε σμυρτίες κι' ἀμάραντο ἀπ' τοὺς γκρεμοὺς τῆς Πίνδου
χῶμα ἀπ' τὸ Σούλι τὰκριβὸ νεράκι τοῦ Ἀράχθου
σύρε ταχὺ στὴν Ἀττικὴ στὸ νισσαφτό του ταφο

Ἀπὸ πῶς τὰ ἀπάνω του φίλα τὸ μαῦρο χῶμα
φώναζε ξαναφώναζε χιλίες φορές του πέστο
«ὦ Γέρο Χρῆστο ξύπνησε κι' ἔχω γερὲς φτεροῦγες
τὸ λαβωμένο σου κορμὶ γερὰ θὰ τὸ κρατήσω
καὶ δά διαβούμε ἀγέρηδες δροσάπια καὶ χιονιάδες

Θὰ πᾶμε στὴν πατρίδα μας στὴς πιδὲ ψηλὲς κορφοῦλες
νά μᾶς ξυπνᾶν τὴ χαρταυγὴ ἀηδόνια καὶ κουδούνια
καὶ πιστικοὶ καὶ πρόβατα πλώρητες βλαχοπούλες
ὅλη ἡ ζωὴ πάγᾳπες θὰ μᾶς μεδάη μὲ μυρα—ξύπνα
μοιρολογαὶ τὸ Σούλι, ἡ Ἠπειρὸ σὲ κλαίει.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΚΗΣ ΠΙΝΔΑΙΟΣ

ΕΡ. 11 ΗΓΕΙΡ. ΑΓ2111 12 Α2. 13-1-1965, ΕΓ. ΗΑ, 44-9823, 6.

Χρονολογία ανόρθ. Β.Μ.δμ (ΗΑ, 9.823, 13/1/65

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΕΠΙ ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΣΟΦΟΠΟΛΕΩΣ - Τὴν Κυριακὴν 24^{ην} γήγορος μνήμης ἡμετέρας κοινῆς
ἐκείνης τῆς Λαοφυῖας ἑσθίας τῆς κοινῆς μνημόσυτον εὐαί-
σθησάντων τῆς ψυχῆς τῶν φιλοφίλων Χρ. Χρηστοβάσιμ.
Τὸ μνημόσυτον εὐφραν ὅσοι οἱ μετέπειτα τῆς ἰδιαιτέρας ἀξιοῦσιν
ἐκείνου. Ἐνίοις εὐφραν αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ ἐκείνου τῶν πέριξ
κοινῶν, ἐκείνους τῶν μνημῶν τῶν ἡμετέρων γὰρ καὶ ἀντιμε-
τώπων.

Ἦσαν ἐκείνου μετέπειτα: Ἀραχωβίτης κ. Δρ. Γεωργίου,
Βασιλειάδης κ. Παύλος Διδάκας, Δεσποτοπού κ. Β. Πέτρος,
Βουζαρά κ. Χρ. Πάννης, Κουρτίου κ. Β. Λαυρέτης καὶ ἑταί-
ρωιότιον κ. Β. Φέντος.

Συμμετέσχον οἱ οἱ υἱοὶ. Δρ. Πάσχος, Μάριος Β. Κεφελίς,
Σόφιος, Β. Γεωργίου, Γ. Τεῖτος, Ἰ. Παναγιώτης. Ἐνίοις
εὐφραν τὸ μνημόσυτον οἱ ἐν Κηφισίᾳ, πέριξ κ. Βασιλίου
Διδάκας ἐκείνου καὶ οἱ υἱοὶ τῶν μετέπειτα.

Παρίστασαν Ἐνίοις αἱ ἐφημερίδες Ε.Ο.Ν. ἑταίροι καὶ Κουρτίου.
Ἐξ Ἰωαννίνων Ἐνίοις ἔλαβαν ἑδῶ ἵνα κοινῶν εὐφραν
καὶ ἄλλα μίση, τῶν Οἰκουμένης Χρηστοβάσιμ, ὁ ἑταίρος κ.
Χρ. Λοῖζος, ὁ ἑταίρος τῶν Συμῶν Λοῖζος Φιλαλῆς κ.
Λαυρέτης, ὁ κ. Λαυρέτης, ἀντιπρόεδρος τῶν Ταμιῶν Ἀρσεναλίου
τῶν Νομῶν Ἰωαννίνων, ὁ κ. Φρόντονος Ἰωαννίνων καὶ
ἡ καὶ τῶν Σιαντῶν τῶν Παυλαγῶν Ἀνατολῆς κ. Πανα-
γιώτης.

Τὸ μνημόσυτον ἐκείνου κοινῆς ὅσων τῶν ἐκείνου τῶν πέριξ
χωρίων ἦσαν ἐν ταῖς, ὁ Ἰ. Οἰκουμένης, ἐν Βασιλειᾷ
ὁ Θεοδ. Κηφισίαν, ἐν Λογισμῶν ὁ Κ. Πέτρος, ὁ ἑταίρος
ὁ Παναγιώτης, ἐν Μινωταγῶν ὁ Παναγιώτης καὶ ὁ Ἀραχωβίτης,
ὁ ἑταίρος Ἀνδρέας Βασιλίου.

-4-

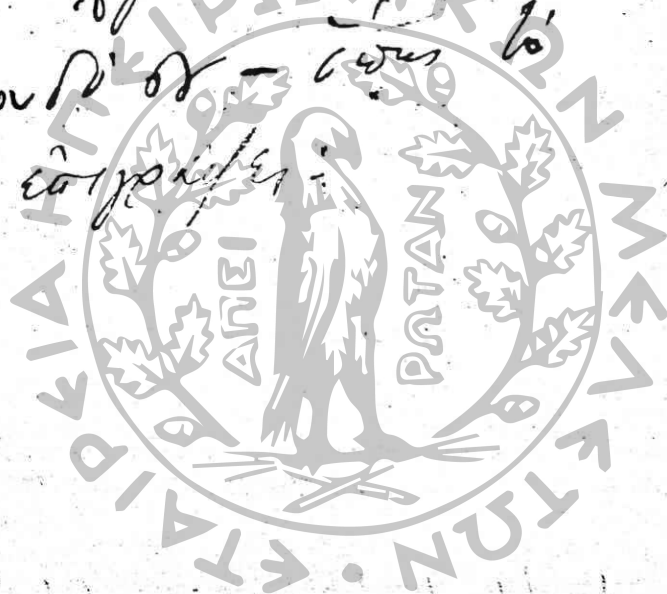
Προσέλασθε στο νικητή του
Χριστού Χρυσόβαλδο

21 Φεβρουαρίου 1937

Ευχαριστώ από πολύ μακριά ^{χρόνια με} (αγνήτα μητέρα)
που σας έγραψα ~~πριν~~ ^{πριν} να έλθω στην Ελλάδα
και να περάσω μερικές μέρες στην
Ελλάδα. Ελπίζω να συναντηθώ,
εξοχότατε, για πάντα βέλτονα-
δα στο σπίτι σας, με ευχαρίστες για όλα
που έχετε κάνει, μακριά από το
δουλειά μας. Γιάννη, που μοιράζει
αγάπη και έλπίες, να ευχαριστήσω
μακριά από το έλπίσματά σου. Η αγάπη
όχι, όμως και στην Ελλάδα ζει και
αλλά στην Αθήνα, να ευχαριστήσω,

-4-

νίστα ναί βλ πίστα λη "Hondos mas
 ναί λη "Hondos mas, ναί σε πρσφρ
 νίστα λη "Hondos mas, ναί σε πρσφρ
 νίστα λη "Hondos mas, ναί σε πρσφρ
 νίστα λη "Hondos mas, ναί σε πρσφρ

[illegible]

5-

Η δὲ τριτοῦ εἶς μέγας ποταμός,
 γὰρ τὸν Σιρκάτο, καὶ τὸν Ἰνδουράν
 ἀνέστη. Ἐν μέγας ποταμοὶ οὗ
 ἡ ποταμὸς ἐκίοντα, γράφει τὸν
 καὶ δὲ τὸν, καὶ ἐκίοντα τὸν Ἰνδου
 δὲ γὰρ τὸν ἀνέστη καὶ ἀνέστη
 καὶ τὸν ἐκίοντα Σιρκάτο.
 Αὐτοὶ καὶ τὸν γὰρ τὸν, καὶ τὸν ἀνέστη
 αὐτοὶ. ὅτι τὸν γὰρ τὸν καὶ τὸν
 τὸν γὰρ τὸν Σιρκάτο δανείοντα. Τὸν
 καὶ τὸν Σιρκάτο, τὸν δανείοντα.

Μαροβόρος, "Ημεροί" μαιε τῷ "Ημεροί".
 Ο Στρωματός οὐ... χαρ-παγείν!
 Κῆρ, Δουχίον "Ημεροί" Κῆρ.
 "Ευρίνο, πᾶ δὴ τῷ εἶχε νικηθεῖς
 ἡτοίε σὺν κούρῳ, πᾶ παγίον
 ἀδελφός τοις αὐτοκράτορας, δὴ
 ἔχει πᾶ' χεῖρ εἰς παγίον, δὴ
 ἔχει πᾶ' πῶδα εἰς παρῳαγίον, δὴ
 ἔχει σῶδα εἰς ἀντιολεδν. Ὁ χαρῶν
 τῶνδε ἐν δρεπείντα εἰς τῷ δρεπ
 ἐν εἰρησὶ βρεχλῶ ψυχῶ. "Πεδανί" οὐ
 Στρωματός! "Πεδανί" οὐ.

[illegible]

21 5/ber 1933.

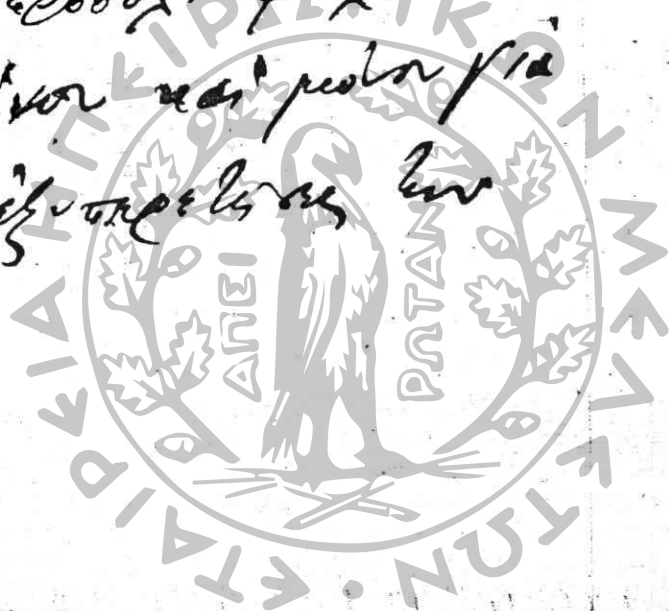
Τελος αμαρτιας σου οφθαλμοι σου
 σου οφθαλμοι σου οφθαλμοι σου οφθαλμοι σου.

-8-

Ποιητικὴ μετὰ

Μέσα δὲ ἀγνῶται οὐ καρδία' εἶχες
μυῖον ἴσως ἐν ἑλῶδι, καὶ οὐδ' ὅπως
καρδία σου ζυγυροῖται ἐν ἠορῶ
με' ἰς παρὰδόναις καὶ με' τοῖς δού-
λοις καὶ με' ἐν εὐνοῖς καὶ με' ἐν
δούρα' καὶ.

Ἡ δὲ βροτοπαρεΐα οὐ σ' ἔμαρτε
μετὰ ἐν ἀπενδύσει καὶ ἠορῶ
ν' ἀναμικχῶς σὲν ἀχάριστον πᾶσι
γὰρ ἐν ἰστοῖς δὲ ἔσαν παρὰδόναις ἀν-
τιπῶν καὶ ἀντιπῶν ψυχῶν.
(Ἐποικιστικὴν νότον καὶ νότον γὰρ
ἐν ἀγνῶται καὶ ἐν ἀγνῶται ἐν
παρεΐα.)

9-

Ἡ μεγάλη ψυχὴ οὐ παύει ἐκινεῖσθαι
μηδὲ ποτε μετ' ἐν φυλάξει μετ' ἐν
ἐπιμελείᾳ, διὰ τὸν αἶνον αἰῶνος
ἐξομολογῶν τὸν ἑαυτῇ, ἔχοντα
οὕτως γὰρ καὶ τὸ μέγα καὶ ὑψηλόν,
γὰρ καὶ ἐδνικὸν καὶ παρρησιαστικόν!

Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῖς ἐδνικοῖς καὶ
ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ
μεγάλαι ἐδνικὲς καὶ χερσὲς, καὶ
ἐδνικὸν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ
ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ.

καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ

καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ

καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ

καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ

9-

Σὲν ἀνέστης ποικίλεις ἀλλοτρίως
 τὴν "ἔθνησαν Μερσόνι" ὡς
 γαίαν ἔλεις. ὁ μὲν ἄλλος ἐν ἑμῶν
 οὐδὲ καὶ ἐν Περσίδος, καὶ αὖτε, μὲν
 ἐν ἀνέγνω χαρμὰς τοῦ, καὶ
 καὶ μὲν ἐν ἑμῶν, ἐν δὲ αὖτε καὶ
 ἐν ἑμῶν.

Συχωρὸς θῆκε δὲν φεχί οὐ καὶ
 οὐδὲ γογγύσας οὐ ἔφα καὶ ἔφα
 οἱ ἦσαν καὶ ἐν ἑμῶν δὲν ἔφα,
 ἀπὸ ἐν ἑμῶν καὶ ἐν ἑμῶν
 αὐτὸς. Τὸς ἐξ ἑμῶν καὶ οὐδὲ ἔφα
 γαίαν οὐ καὶ οὐδὲ ἑμῶν καὶ οὐδὲ
 καὶ οὐδὲ ἑμῶν καὶ οὐδὲ ἑμῶν
 ἀπὸ καὶ δὲν ἑμῶν!

ἔσται τοῖς ταπεινοῖς ποὶ ἔτι καὶ ~~καὶ ταπεινοὶ~~ ἐξ ἑλπίου

οἱ ~~ταπεινοὶ~~ ἀνέμους περιπατεῖς οὗτοι

οἱ ~~ταπεινοὶ~~ καὶ ~~οἱ ταπεινοὶ~~ οὐδὲ οὐ

ποὶ ἔκαστος πάντες οὗτοι "Ελευθερίαν

οὐκ, ἡ καὶ ταπεινοὶ οὐδὲ οὐ

παράγει, ἡ ἐλπίς δὲ καὶ ἡ ἀνέμους

καταστροφή, ἡ ἀνέμους δὲ τοῖς ἐλπίσιν

καὶ τοῖς ἐλπίσιν καὶ ἐλπίσιν καὶ τοῖς

ἐλπίσιν, ἡ χροὶς καὶ οὐδὲ, "ἡ

ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν

"ἡ χροὶς καὶ τοῖς ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν

οὐδὲ, ἡ ἐλπίσιν καὶ οὐδὲ

τοῖς ἐλπίσιν καὶ ἐλπίσιν καὶ τοῖς

ἐλπίσιν καὶ ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν καὶ τοῖς

ἐλπίσιν καὶ ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν καὶ τοῖς

ἐλπίσιν καὶ ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν καὶ τοῖς

~~ἐλπίσιν καὶ ἐλπίσιν, ἡ ἐλπίσιν καὶ τοῖς~~

Τὴν αὖτε λέγει, ἡγάπησέν με, ὅτι
αἰνῶντα ἀγάπησα, ἐὰν ποὺ οὐδ' ἀν-
ταίχους ποτὶ σέ' ὅτε τὴν ψυχὴν με-
λὴν τραχύτερον ἀγῶνα τῆς.

Σε' περιμένω σήμερα, πα' αϊθε-
ραν στα Γιάννια να λυεθείς για
4-μηνιαίο έξωθεν ή ενδοεργασίας.

o' 2 dars, etadparalar, esel x
lor arayinbi. ~~lor~~ ^{lor} ~~ayinbi~~ ^{ayinbi} ~~lar~~ ^{lar} ~~lar~~ ^{lar}

ὁ Βασίλειος ὡς ἐν ἔχοντι, πρὶν ἡμεῖς
 εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ οἱ ὁμολογῶντες καὶ

ἀνὸς μοι σὺ, καὶ ζέχου δ
Βυδάς, ὁ Βυδάς, ὁ Ζαρούζα,

и Крестный, и Давид. Матвеев.

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

Trila vai gūpāgā sādā, eva
atīta!

Τίς αὖτε λέγει, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἀνθρώπων ἀνέκδοτον, ἐὰν ποὺ οὐδὲν
παύσῃς, καὶ οὐδὲν τῶν μεγάλων
ἐν τῷ κόσμῳ ἀγῶνα.

Σε πρώτα όρμερα, πα' αϊθε-
ραν στα τείνηνα & λυεβοζα πα'
η κυρία έβλεπε ην ενδερεσλα,
οι εδαιστοι εδενδρασαφλα, εσεία
λο αναμνησι. ~~το~~ ανιερυλι λαυ βαρ
~~νοτι αναμνησι~~

Σε' περιμένα εμὴ οἱ ὁμόχθοι καὶ
 ἀκούζοι μοι σὺ, καὶ ζ' ἐχάρισα δ'
 Βυζαντινῶν, ἡ Βυζαντινῶν, ἡ Ζακύνθος,

в Кривой, в Дале. Мавиш

2. 2/2/20

10001224, 10001225
 10001226, 10001227
 10001228, 10001229
 10001230, 10001231
 10001232, 10001233
 10001234, 10001235
 10001236, 10001237
 10001238, 10001239
 10001240, 10001241
 10001242, 10001243
 10001244, 10001245
 10001246, 10001247
 10001248, 10001249
 10001250, 10001251
 10001252, 10001253
 10001254, 10001255
 10001256, 10001257
 10001258, 10001259
 10001260, 10001261
 10001262, 10001263
 10001264, 10001265
 10001266, 10001267
 10001268, 10001269
 10001270, 10001271
 10001272, 10001273
 10001274, 10001275
 10001276, 10001277
 10001278, 10001279
 10001280, 10001281
 10001282, 10001283
 10001284, 10001285
 10001286, 10001287
 10001288, 10001289
 10001290, 10001291
 10001292, 10001293
 10001294, 10001295
 10001296, 10001297
 10001298, 10001299
 10001300, 10001301
 10001302, 10001303
 10001304, 10001305
 10001306, 10001307
 10001308, 10001309
 10001310, 10001311
 10001312, 10001313
 10001314, 10001315
 10001316, 10001317
 10001318, 10001319
 10001320, 10001321
 10001322, 10001323
 10001324, 10001325
 10001326, 10001327
 10001328, 10001329
 10001330, 10001331
 10001332, 10001333
 10001334, 10001335
 10001336, 10001337
 10001338, 10001339
 10001340, 10001341
 10001342, 10001343
 10001344, 10001345
 10001346, 10001347
 10001348, 10001349
 10001350, 10001351
 10001352, 10001353
 10001354, 10001355
 10001356, 10001357
 10001358, 10001359
 10001360, 10001361
 10001362, 10001363
 10001364, 10001365
 10001366, 10001367
 10001368, 10001369
 10001370, 10001371
 10001372, 10001373
 10001374, 10001375
 10001376, 10001377
 10001378, 10001379
 10001380, 10001381
 10001382, 10001383
 10001384, 10001385
 10001386, 10001387
 10001388, 10001389
 10001390, 10001391
 10001392, 10001393
 10001394, 10001395
 10001396, 10001397
 10001398, 10001399
 10001400, 10001401
 10001402, 10001403
 10001404, 10001405
 10001406, 10001407
 10001408, 10001409
 10001410, 10001411
 10001412, 10001413
 10001414, 10001415
 10001416, 10001417
 10001418, 10001419
 10001420, 10001421
 10001422, 10001423
 10001424, 10001425
 10001426, 10001427
 10001428, 10001429
 10001430, 10001431
 10001432, 10001433
 10001434, 10001435
 10001436, 10001437
 10001438, 10001439
 10001440, 10001441
 10001442, 10001443
 10001444, 10001445
 10001446, 10001447
 10001448, 10001449
 10001450, 10001451
 10001452, 10001453
 10001454, 10001455
 10001456, 10001457
 10001458, 10001459
 10001460, 10001461
 10001462, 10001463
 10001464, 10001465
 10001466, 10001467
 10001468, 10001469
 10001470, 10001471
 10001472, 10001473
 10001474, 10001475
 10001476, 10001477
 10001478, 10001479
 10001480, 10001481
 10001482, 10001483
 10001484, 10001485
 10001486, 10001487
 10001488, 10001489
 10001490, 10001491
 10001492, 10001493
 10001494, 10001495
 10001496, 10001497
 10001498, 10001499
 10001500, 10001501
 10001502, 10001503
 10001504, 10001505
 10001506, 10001507
 10001508, 10001509
 10001510, 10001511
 10001512, 10001513
 10001514, 10001515
 10001516, 10001517
 10001518, 10001519
 10001520, 10001521
 10001522, 10001523
 10001524, 10001525
 10001526, 10001527
 10001528, 10001529
 10001530, 10001531
 10001532, 10001533
 10001534, 10001535
 10001536, 10001537
 10001538, 10001539
 10001540, 10001541
 10001542, 10001543
 10001544, 10001545
 10001546, 10001547
 10001548, 10001549
 10001550, 10001551
 10001552, 10001553
 10001554, 10001555
 10001556, 10001557
 10001558, 10001559
 10001560, 10001561
 10001562, 10001563
 10001564, 10001565
 10001566, 10001567
 10001568, 10001569
 10001570, 10001571
 10001572, 10001573
 10001574, 10001575
 10001576, 10001577
 10001578, 10001579

ΣΑΡΡΟΥ

Φ270719Α

ΑΡΧ. Α. Μ.

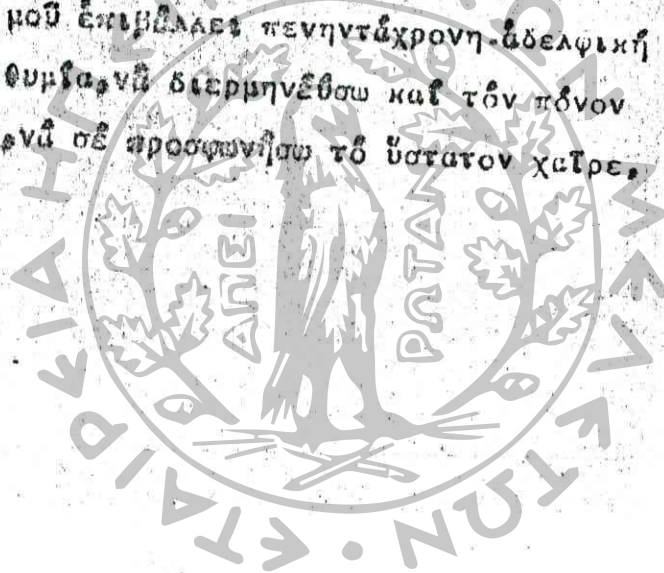
Στο νεκρό του Χρήστου Χρηστοβασίλη

Επικήδειο Προσφώνηση του Δημητρίου Η. Σάρρου
τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1937.

Ύστερα ἀπὸ πολλοὺς χαρσκάλεμα καὶ ἀπὸ ἀδιάνοχη ἀγωνία ποὺ σοὺ
ἔδωκεν ἡ ἀνυπότακτη καὶ παραδειγματική ἀφοσίωσις τῶν ἀγαπημένων
σου, ἐσφράγισες γιὰ πάντα τὸ γλυκοκόλλητο στόμα σου καὶ ἔκλειψες τὰ φλο-
γερὰ σου ρήματα, μακριὰ ἀπὸ τὰ ὀφθαλμὰ καὶ τὰς εἰδήσεις ποὺ γιορτάζουν σή-
μερα τὴν ἐπέτειο τῆς ἐλευθερίας των, μακριὰ ἀπὸ τὴν λατρευμένη σου Ἡπε-
ροῦχι, ὅπου καὶ σ' ἔρρη ξενηταῖς, ἀλλὰ στὴν Ἀθήνας τὰ ἱερὰ χώματα, στὸ
ἐρχοντικό σπῆτι τοῦ τιμημένου στρατηγοῦ γαμβροῦ σου, καὶ στὴν ἀγκαλιά
τῆς εὐγενικῆς σου συζύγου καὶ τῶν ἁγίων σου παιδιῶν ποὺ σὲ λάτρευουν,
πολλοὶ καιροὶ νεκρὸ καὶ ἐγκορδαίνῃ μου φίλε, Χρήστο Χρηστοβασίλη.

καὶ ἐδίδασκες τὴν κατάλληλη ἡμέρα νὰ μᾶς φύγῃς γιὰ πάντα στὸ ἀγρυ-
στο ταξίδι. Ἐνῷ προτοὺν χαρρόσυνα τὰ τηλεβόλα στὰς εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐ-
πέτειο τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ Αὐγαστοῦ των, ποὺ ἐσὺ εἶ τὴν ἐγκωρίαζες,
ὅπως πάντοτε τὸ πατριωτικώτατο τραγούδι σου, συγχρόνως ὁ τηλεγράφος
διαλαλεῖ τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα ὅτι ὁ ἐνθουσιώδης ὁρμητικὸς τῆς μεγάλης ἡ-
μέρας καὶ τῶν ὁρμητικῶν μας ὁρμῶν, ὁ Χρήστος Χρηστοβασίλης ἀπέθανε καὶ
κηδεύεται σήμεραι καὶ ἡ ψυχὴ σου τώρα κατὰ ν' ἀνταρθεῖ μὲ τὸ χορὸ τῶν
μαρτύρων καὶ τῶν ἡρώων νὰ τοῦα γλυκοχαιρεῖσαι ἀπὸ κοντὰ, σὲν συναντι-
στῇς των καὶ σὲν ὁρμητικῇ τῇ ἐκκοσίῃς των.

καὶ κατὰ τὴν πένθιμη αὐτὴ ὥρα ποὺ γιὰ τελευταία φορὰ προσατενίζουμε
τὴν ἰατρὴ μορφὴ σου στὸ ἄψυχο σῶμα σου, ἔρχομαι καὶ ἐγὼ, πολυεργήνῃτε νε-
κρὲ, νὰ ἐκτελέσω χρεὸς θλιβερόν ποῦ μοῦ ἐπιβάλλει πενήντάχρονη ἀδελφική
φιλία, νὰ ἐκκληρώσω καὶ δική σου ἐπιθυμία, νὰ διαρρηξθῶ καὶ τὸν πόνον
τῆς Ἡπείρου μας καὶ τῶν Ἡπειρωτῶν, νὰ σὲ προσφωνήσω τὸ ὑστάτον χαῖρε,
νὰ μοιρολογήσω στὸ θάνατό σου.

Ἄλλὰ τὸ μοιρολόγι σου ἀγαπημένε μας, τὸ ἔγραψες μόνος σου θρηνώντας πρὸν ἀπὸ λίγον καιρὸ τὸ σταυραεὶ τῆς ἡπείρου, ποὺ τὸν ἐνδρίσεις ἐτοιμοθάνατο, ἐνῷ αὐτὸς εἶ ἐντυχῶς καὶ ζωογονεῖ τὴν ἡπείρὸς μας, καὶ ἦσουν ἐνὶ ὁ ἐτοιμοθάνατος σταυραεὶς καὶ σ' ἐκεῖνα ἀνήκει τὸ μοιρολόγι σου. καὶ ἔμοιρολογούσας σ' ἐκεῖνο τὸ παροτρύνουδ σου-ὅπως τὸ εἶχες ἐπιγράψει:- τίτλος:

" Ἡ λύρα τουρίζε: ἕνα μεγάλο μοιρολόγι γιὰ τὸ σταυραεὶ, ποὺ τὸν ἀγγελοκροεῖ ὁ θάνατος. ἕνα μεγάλο μοιρολόγι στὸν ἡπειρωτικὸν ὀρίζοντα, γεμῆτο πόνος καὶ θλίψη, ποὺ ἐτοιμάζεται νὰ ὑψωθῇ γιὰ τὸ αἰθνίο καὶ ἀγρόριστο ταξίδι ὁ πληγωμένος σταυραεὶς. Λαθεῖ καλεῖται γύρω του, κῆσμος ἀκέρσιος. Λέν ὑπάρχει γιατροὶς γιὰ τὸν πληγωμένο σταυραεὶ θανάσιμα. Μεθαίνει ὁ σταυραεὶς! Μεθαίνει! »

« μαυροφορεῖς σου ἡπειροῖμένα του ἡπειροὶ ὁ σταυραεὶς... χιροπαλεβεῖ κλαῖνε δυστυχισμένη ἡπειροῖ κλαῖνε. Ἐκεῖνος ποὺ δέν τὸν εἶχε νικήσει τίποτε στοῦ κῆσμο, ποὺ κῆλεσε ἐξέδραστο καὶ ἀνεταλάνιστος, δέν ἔχει κλιὰ χέρια νὰ πολεμήσῃ, δέν ἔχει παιὰ πόδια νὰ περικατήσῃ, δέν ἔχει στήθος ν' ἀντισταθῇ. »

« Ὁ χάρος τεντώνει τὴν ἀρεκάντα του νὰ τοῦ πάρῃ τὴν αἰματόμραντη ψυχὴ! Μεθαίνει ὁ σταυραεὶς! Μεθαίνει! Μὴν τὸν ἀρίνετε τὸν ἡπειρωτὴ σταυραεὶ νὰ ξεψυχήσῃ ἐδῶ μέσα στοὺς κῆμους. Μὴν ἀρίνετε τὸ ἡρωτικὸν κορμὶ του νὰ σαπίσει ἐδῶ κῆτου.... Σημώσατε τὸν ὅτι ποὺ εἶναι ἄνθρωποι καιροὶ καὶ ἀνερέστατε τὸν στήν κλιὰ ὑψηλὴ κορμὴ τοῦ Πίνδου ν' ἀγναντεύει τὴν ἡπείρο, ἀπ' ἀκρὴ σ' ἀκρὴ, ἄνθρωποι μὲ φορὰ, καὶ ἐκεῖ ἀνοίξετε τὸν τάφο του, γιὰ νὰ χαί μπροστὰ του τὸν λαὸ του, τὴν ἡπείρὸς του ἑλὴν, ἑλὴν τὴν ἡπείρο, ἐλευθερὴ καὶ δοῦλη. Κλάψατε ἡπειρωτὰς, κλάψατε. Μεθαίνει ὁ σταυραεὶς! Μεθαίνει. »

Πολυθρήνητε νακρῆ.

Μέσα στὴν εὐγενική σου καρδιά εἶχες κλείσει ὅλην τὴν ἁλλόδα-κατὰ τὸν ποιητὴ-καὶ στὰ φυλλοκαρδία σου ξεχωριστὰ τὴν ἡπείρο μὲ τὴς παροδόσεις της μὲ τὰ ἦθη τῆς, μὲ τοὺς ὀρθλους της, μὲ τὰ ὄνειρά της.

Ἡ ἄδολη φιλοπατρία σου σ' ἔκαρε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος μας ν' ἀναμειχθῇ στὴν ἐχάριστη πολιτική, γιὰ τὴν ὁποία δέν ἦταν πλασμένος ὁ ἀνυπόκριτος καὶ ἀνυστερόβουλος χαρακτήρας σου.

ἀπολοτερόμενη· ἔγινες βουλευτὴς μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ ὠφελήσῃς τὴν πατρίδα, καὶ ξεχωριστὰ τὴν ἡπείρου.

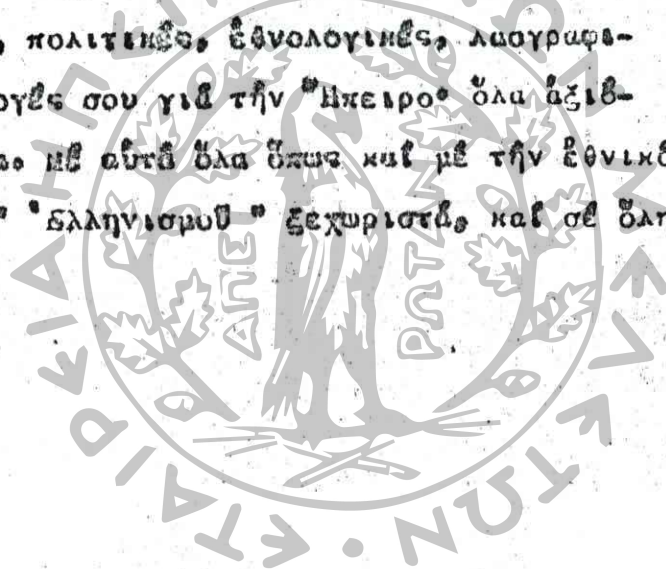
Ἡ μεγάλη ψυχὴ σου, ποὺ δὲν ἐσυνοηολόγησε ποτὲ μὲ τὴν ψευτιά καὶ τὴν διπλοπροσωπία, θυσιαζοντας πάντοτε τὰ ἱστορικὰ σου συμφέροντα, ἐλαχταροῦσε γιὰ κἀκεῖ μεγάλο καὶ ὑψηλό, γιὰ κἀκεῖ ἐθνικὸ καὶ πατριωτικὸ.

Ἐσκέρτησες στοὺς ἐθνικοὺς μὰς θριαμβοὺς καὶ ὕμνησες ὅλας τὰς μεγάλες ἐθνικὰς μὰς χαρὰς, καὶ ἐορμήνησες καὶ ἐροισολόγησες τὰς ἐθνικὰς μὰς συμφορὰς. Ὑμνησες καὶ ἐτραγοῦδισες ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς μὰς λατοὺς καὶ κληρικοὺς ἤρωας τῆς νίκης καὶ τοῦ πάους, ἀπὸ τὸ φερραρωμένο βασίλειόν ἕως τὸν μεγαλομάρτυρα χρυσοστομοντῆς Σπύργου.

Στὴν ἐνέκδοτη ποιητικὴ συλλογὴ σου τῶν "Ἐθνικῶν μνημοσύνων" παρελαβουν ὅλοι οἱ μάρτυρες τῆς Ἑλλησίστας καὶ τῆς Πατρίδας, καθένας μὲ τὸν ἀνάγλυφο χαρακτηρισμὸ του, καθένας μὲ τὴ μορφή, τὴ δράση καὶ τὸ μαρτύριόν του.

Ξεχωριστὴ εἰσαγωγὴ στὴν ψυχὴ σου καὶ στὰ λογοτεχνικὰ καὶ ἱστορικὰ σου ἔργα κατέχουν οἱ ἤρωες καὶ ἡρωίδες τοῦ Λουλλίου, ἀπὸ τὸ ὅποσον κατάγεται καὶ ἡ οἰκογένειά σου. Τοὺς ἐξύμνησες καὶ στὰ τραγοῦδια σου καὶ στὰ διηγήματά σου καὶ στὰ δράματά σου καὶ στὰ ἱστορήματά σου ἐπέβρισ, μὲ ἀγάπη καὶ θαυμασμό.

Ἕ· είναι ἀνεξάντλητη, εἶναι θαυμαστὴ ἡ λογοτεχνικὴ σου παραγωγὴ· δύο ἐκατοντάδες διηγημάτων καὶ ἡθογραφήματων· δράματα, ποιήματα ἐπικά καὶ λυρικά, διάφορες περιγραφές· ὅλα μὲ τὴν σφραγίδα τῆς ἰδιοφυΐας σου· ὁλοκλήρως βροντανὰ, φυσικὰ, ἐκφραστικὰ, ποὺ ἀφήνουν ζωηρότατη ἐντύπωση σ' ὅποιον τὰ διαβάσῃ καὶ τ' ἀκούσῃ· ποὺ τὸν αἰχμαλωτίζουν, τὸν τέρπουν, τὸν διδάσκουν, καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ ἡ πολυχρόνια καὶ ἀνιστατόνητη δημοσιογραφικὴ ἐργασία σου, οἱ ἱστορικὰς, πολιτικὰς, ἐθνολογικὰς, λογογραφικὰς καὶ γλωσσικὰς μελέτες καὶ συλλογές σου γιὰ τὴν ἡπείρου· ὅλα ἀξιόλογα, ἐνδιαφέροντα καὶ ἀξιοπρόσεκτα· μὲ αὐτὰ ὅλα ὅπως καὶ μὲ τὴν ἐθνικοτάτη ἐργασία σου στὴν ἐταιρεία τοῦ "Ἑλληνισμοῦ" ξεχωριστὰ, καὶ σὲ ὅλη

τὴν ἐνέργοτάτη ζωὴ σου, ἐδίδαξας, ἐφώτισας, ἐφρονημάτισας καὶ ἐνθου-
σίσας ἐκὶ πνευματικῶν παλιν χρόνια, πάντα πρωτοπόρος, πάντα αἰσι-
δοδός, πάντα μαχητὴ ἀκαταπόνητος, ἀνυπότακτος.

Ποιῶς τὴν ἡμετέραν οὐ ἐξοικονομήσῃς τὸ ~~πνευματικόν~~ ἔργον σου; τὸ τρα-
γοῦδι σου; Ποιῶς τὰ διηγήματά σου; Ποιῶς τὰ ἐθνικά καὶ κοινωνικά σου
ἔργα; Ποιῶς οὐ ἐνθουσιάζει καὶ οὐ φρονιματίζει σὲ καὶ ἑθνική σου
γινομένη χαρὰ, καὶ ποιῶς οὐ παρηγορεῖ καὶ οὐ ἐνθαρρύνει σὲ καὶ ἀνθι-
μνησὶν ἐθνικοῦ πένθους;

ἐρηνοῦν γὰρ τὸ εὐνατὸν σου οἱ κοῦσες. κλαίουν γὰρ τὸν ἀγαπημένον τοῦ
οἱ περὶ τὰς τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λόγων.

Πένθουσιν οἱ Ἰσραὴλ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν παραρυσσίδων· θάλβονται οἱ τσε-
λεγκίδες στὰ βουνὰ καὶ στὰ χειμῶδια, καὶ οἱ πιστικοὶ στίς στήνες καὶ
στὰ λαγκάδια καὶ ἄν μὲ τὴ φλογέρα τοῦ πικροῦ τραγοῦδι· ὁ Χρηστοβα-
σίλης ἐπέθανε καρδιοπαραινόντας τὰ παιδιὰ τῶν μικρῶν σχολείων τῆς
ἡπείρου καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. ἀκηρύζουν οἱ βρῦσες καὶ τὰ ποτάμια,
τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἄδση τῆς ἡπείρου καὶ τῆς Μεσσηνίας. ὁ Πένθος καὶ ὁ
"Ὀλύμπιος ποῦ σὲ κατέρχοντο" ὅτεν σὲ σταυραετὸς ἀνέβαινε καίζοντας
καὶ πετῶντας ἀκούραστος στίς κορυφὰς τοῦ καὶ ἐγιδρταγες ἐκαστὸν τὸ Χρι-
στογενεῖα καὶ τὴν πρωτοχρονιά καὶ ἐκοίταγες μὲ περιφρόνησιν τοῦς κάρ-
πους καὶ δὲν γηροῦσες τοῦς τοῦρκους ποῦ σὲ εἶχαν καταδικάσει σὲ εὐ-
νατῶ.

Οἱ ἄρθεστές καὶ ἄλκιμοι περιγραφεῖς σου, τὸ φταεινόν, πατριωτικὸ καὶ
εὐραλὸ πνεῦμα σου ποῦ ἔλαμπε πάντα στήν "Ἐλευθερίαν" σου, ἡ κατα-
πληκτικὴ πνευματικὴ σου παραγωγή, τὰ τραγοῦδια, τὰ ἡθογραφήματά καὶ
τὰ διηγήματά σου τὰ "ἠρωτικά" μὲ τοῦς δουλιώτες καὶ τοῦς μάρτυρας
τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, "τῶν χρόνων τῆς σκληριᾶς" "τῆς
ἀνιχνεύσεως" "τῆς Στάνης" τὰ "μεσσηνιακά" "τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπη-
τιοῦ" "τοῦ μικροῦ σχολείου" τὰ ὁράματά σου μὲ τοῦς "ἀγῶνες τοῦ δου-
λοῦ γὰρ τὴν Πατρίδα" καὶ "Γὰρ τὴν τιμὴν" ^{ἡ ἀλλὰ} τὰ ἐπικά σου ποιήματα,

16
"Ὁ μαρμαρωμένος βασιληῆς", ὁ μαρκοπότσαρης", ὁ λαμουῆλ" καὶ ἄλλα θὰ
ἐμπνέουν, θὰ συγκινοῦν καὶ θὰ φρονιματίζουσιν πάντα τὶς νέες γενεές τῆς
πατρίδος καὶ ξεχωριστὰ τῆς ἡμετέρας, ἡ ὁποία θ' ἀνεγείρῃ γλήγορα
μαρμάρινη τῇ μορφῇ σου καὶ θὰ ἐκδόσῃ καὶ τ' ἀνέκδοτα ἔργα σου, ποὺ τὸ
εἶχε παρῆκονο γιὰτὶ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τὰ ἰδῇς τυπωμένα ἐνδόσω κοῦσας.
Πήγαινε τώρα, ἀγαπημένα μας, στήν αἰώνια ἀνάπαυση, ἐσὺ ποὺ δὲν ἀνα-
παύτηκες ποτὲ σὲ ὅλη τῇ ζωῇ σου μὲ τὸν τραχύτατον ἀγῶνα τῆς.
Σὲ περιμένουν σήμερα, ποὺ ἀντήχουσιν στὰ Γιάννινα τὰ τηλεβόλα ^{ἢ οἱ μαρμαῖνες} γιὰ τὴν
μεγάλῃ ἐλπίτειο τῆς ἐλευθερίας των ἐσένα τὸ συναγωνιστὴ καὶ ὑμνητὴ των.
Σὲ περιμένει ὁ πολυπλαυστος γυῖός σου βασιλεῖς ποὺ τὸν ἔχασας πρὶν
κάρποσα χρόνια τὴν ἴδια μέρα σὲ σήμερα.
Σὲ περιμένουν ἐκεῖ οἱ ὀρότεχνοι καὶ ὀρότιμοι σου, καὶ ξεχωριστὰ ὁ
Βηλαρῆς, ὁ Βαλαωρίσης, ὁ Ζαλομώστας, ὁ Κρυστάλλης, ὁ Μερτίλλης.
Τὰ λαμπρὰ πνευματικὰ σου ἔργα θὰ ζοῦν καὶ θὰ ἐξέχουσιν καὶ θὰ συγκινοῦν
πάντα καὶ ἡ μνήμη σου θὰ εἶναι αἰώνια..

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΤΟΥ Δ. ΣΑΡΡΟΥ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ

“Υστερα ἀπὸ πολύμηνο χαροπὸν
λεμα καὶ ἀπὸ ἀδιάκοπη ἀγωνία
ποῦ σου τὴν ἐπράυνε ἡ ἀνυπέρβλη
τὴ καὶ παραδειγματικὴ ἀφοσίωση
τῶν ἀγαπημένων σου, ἐσφράγισες
γιὰ πάντα τὸ γλυκολάλητο στόμα
σου κι’ ἐκλείσας τὰ φλογερά σου μά
τια, μακριὰ ἀπὸ τὰ θευτικά μας
Γιάννινα ποῦ γιορτάζουν σήμερον
τὴν ἐπέτειο τῆς ἐλευθερίας των,
μακριὰ ἀπὸ τὴν αἰρεμένη σου “Η
πειρο, ὅτι ὅμως καὶ σ’ ἔρημη ξερη
τειά, ἀλλὰ σιῆς “Αθήνας τὰ ἱερὰ
χώματα, στὸ ἀρχοντικὸ σπίτι τοῦ
τιμημένου στρατηγοῦ γαμβροῦ σου,
ποῦ παρὰς ἐκεῖ πάντα κοντὰ σου
καὶ σὴν ἀγκαλιά τῆς εὐγενικῆς
σου συζύγου καὶ τῶν ἄξιων σου
παιδιῶν ποῦ σὲ λατρεύουν, πολύ
κλαυσαι νεκρὸ κι’ ἐγκαρδιὰκὸ μου
φίλε, Χρῆστο Χρησιοβασίλη.

Κι’ ἐδιάλεξες τὴν κατάλληλη ἡ
μέρα γὰς μᾶς φύγεις γιὰ πάντα στὸ
ἀγύριστο ταξίδι. Ἐνῶ κροτοῦν χαρ
μόσυνα τὰ τηλεβόλα στὰ Γιάννινα
γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς μεγάλης ἡμέ
ρας τοῦ λυτρωμοῦ των, ποῦ ἐστὶν θὰ
τὴν ἐγκωμιάζεις, ὅπως πάντα, μὲ τὸ
τὸ πατριωτικώτατο τραγούδι σου,
συγχρόνως ὁ τηλεγράφος διαλαλεῖ
τὸ θλιβερὸ ἀγγελμα ὅτι ὁ ἐνθουσι
ώδης ὁμηγεῖς τῆς μεγάλης ἡμέρας
καὶ τῶν ἐθνικῶν μας θρόνων, ὁ
Χρῆστος Χρησιοβασίλης ἀπέθανε
καὶ κηδεύεται σήμερον! Καὶ ἡ ψυ
χή σου τώρα περὶ τὴν ἀνταμωδὴ μὲ
τὸ χορὸ τῶν μαριτύρων καὶ τῶν ἡ
ρώων γὰς τοὺς γλυκοχαίρεισιν ἀπὸ
κοντὰ, σὰν συναγωνιστῆς των καὶ
σὰν ὁμηγεῖς τῆς ἐποποιίας των.

Καὶ κατὰ τὴν πένθημιν αὐτὴ ὥρα
ποῦ γιὰ τελευταία φορὰ προσαινεύ
ζουμε τὴν ἱλαρὴ μορφή σου στὸ ἀ
ψυχο σῶμα σου, ἐρχομαι κι’ ἐγώ,
πολυθρήνητε νεκρὲ, γὰς ἐκτελέσω
χρέος θλιβερὸν ποῦ μοῦ ἐπιβάλλει
πενηντῆχρονη ἀδελφικὴ φιλία, γὰς
ἐκπληρώσω καὶ δικὴ σου ἐπιθυμία,
μὲ διερχομένην καὶ τὸν πόνον τῆς
“Ηπειροῦ μας καὶ τῶν “Ηπειρωτῶν,
γὰς σὲ προσφωνήσω τὸ ὕστατον χαί
ρε, γὰς μοιρολογήσω σὶδ’ θάνατό
σου.

Ἀλλὰ τὸ μοιρολόγι σιν ἀγαπημέ
νε μας, τὸ ἔγραψες μένος σου θρη
νώτας πρὶν ἀπὸ λίγον καιρὸ τὸ
Σταυρατὶ τῆς “Ηπειροῦ, ποῦ τὸν
ἐνόμισες ἐτοιμοθάνατο, ἐνῶ αὐτὸς
ζῇ εὐτυχῶς καὶ ζωογονεῖ τὴν “Η
πειρό μας, καὶ ἦσουν ἐστὶν ὁ ἐτοιμο
θάνατος Σταυρατὶς καὶ σ’ ἐστὶν ὁ
νήκει τὸ μοιρολόγι σου. Καὶ ἐμοι
ρολογοῦσας σ’ ἐκείνο τὸ περὶ τὰ
γούδου σου—ὅπως τὸ εἶχες ἐκτελέ
σει—τέτοια:

« Ἡ λύρα τονίζει ἕνα μεγάλο μοι
ρολόγι γιὰ τὸ Σταυρατὶ ποῦ τὸν
ἀγγελικροῦει ὁ θάνατος. Ἐνα μεγά
λο μοιρολόγι σὶδὸν “Ηπειρωτικὸν ἡ
ρόντα, γεμάτο πόνο καὶ θλίψη, ποῦ
ἐτοιμάζεται γὰς ὑψωθῇ γιὰ τὸ αἰώ
νιο κι’ ἀγύριστο ταξίδι ὁ πληγωμέ
νος Σταυρατὶς. Δαδὸς κλάσει γόνα
του, κόσμος ἀέριος. Δὲν ὑπάρχει
γιατρεία γιὰ τὸν πληγωμένο Σταυ
ρατὶς θάνασιμα. Πιεθαίνει ὁ Σταυ
ρατὶς! Πιεθαίνει!»

«Μαυροφωρῶσον “Ηπειρο, μᾶνα
τοῦ “Ηπειρο! Ὁ Σταυρατὶς... χα
ροπαλεῖται! Κλάψε δυστυχισμένη
“Ηπειρο! Κλάψε. Ἐκεῖνος ποῦ δὲν
εἶχε νικήσει τίποτε στὸν κόσμον,
ποῦ πάλευε ἀδύνατος κι’ ἀντα
γώνιστος, δὲν ἔχει πλὴν χέρια γὰς
πολεμῆση, δὲν ἔχει πλὴν πόδια γὰς
περπατήση, δὲν ἔχει στήθος γὰς
τισταθῇ.»

Ὁ κόσμος τονίζει τὴν δρεπάνη του
γὰς τὴν τὴν αἱματέβεκτη ψυχὴ!
Πιεθαίνει ὁ Σταυρατὶς! Πιεθαίνει!
Μὴν τὸν ἀρίνεται τὸν “Ηπειρωτὴ
Σταυρατὶ γὰς ζωοποίησιν ἐστὶν μὲν
στοὺς κάμπους. Μὴν ἀρίνεται γὰς
ἐρωτικὸν κορμὶ του γὰς σπινθὴρ ἐστὶν
κάμπους. Σπινθὴρ ἐστὶν τὸν ὅς ποῦ εἶναι
ἀντίμα καὶ ἄνδρ, γὰς ἀνεδάσκει τὸν
σὴν πλὴν ὁμηγεῖς κορμὶ τοῦ Πέν
δου γὰς ἀνταμωδὴ τὴν “Ηπειρο, ἀν
δρ σ’ ἄνδρ, ἀντίμα μὴ φορὰ, κι’
ἐκεῖ ἀνοίγει τὸν τάφο του, γὰς
γὰς ἔχει μισροστὰ του τὸν λαὸ του,
τὴν “Ηπειρο τοῦ δλην, δλην τὴν
“Ηπειρο, ἐλευθερὴ καὶ δούλη. Κλά
ψετε “Ηπειρωτῆς, κλάψετε. Πιεθα
ίνει ὁ Σταυρατὶς! Πιεθαίνει.»

Πολυθρήνητε νεκρὲ

Μέσα σὴν εὐγενικὴ σου καρδιά
εἶχες κλείσει δλην τὴν Ἑλλάδα—
κατὰ τὸν Ποιητὴ—καὶ σὲ πολλο
κάρδια σου ξεχωριστὰ σὴν “Ηπει
ρο μὲ τίς παραδόσεις τῆς μὲ τὰ ἡδη
τῆς μὲ τοὺς θρόλους τῆς, μὲ τὰ ὀ
νειρὰ τῆς.

Ἡ ἄδολη φιλοπατρία σου σ’ ἔκα
με μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πα
τρίδος μας γὰς ἀναμειχθῆς σὴν ἀχά
ριστη πολιτικὴ, γιὰ τὴν ὁποία δὲν
ἦταν πλάσμενος ὁ ἀνυπέρβλητος καὶ
ἀνυσσερόβουλος χαρακτήρας σου.

Ἐπολιτεῦθηκες κι’ ἔρινες βουλευ
τῆς μένον καὶ μένον γιὰ γὰς ὠρελή
τῆς τὴν πατρίδα καὶ ξεχωριστὰ τὴν
“Ηπειρο.

Ἡ μεγάλη ψυχὴ σου, ποῦ δὲν δ
συνθηκολόγησε ποτὲ μὲ τὴν ψευτιά
καὶ τὴν διπλοπροσωπία, θυσιάζον
τας πάντοτε τὰ ἀτομικά σου συμφέ
ροντα, ἐλαχταροῦσας γιὰ κάθε μεγά
λο καὶ ὑψηλὸ, γιὰ κάθε ἐθνικὸ καὶ
πατριωτικὸ.

Ἐκτίρησες σὶδὸν, ἐθνικοῦς μας
θρόνους καὶ θρησκείας ὅλες τίς με
γάλες ἐθνικὲς μας χαρές, καὶ ἐθρη
νήσας κι’ ἐμοιρολόγησας τίς ἐθνικὲς
μας συμφορές “Υμνήσας κι’ ἐτρα
γούδησας ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς μας
λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς ἡρώας τῆς
νίκης καὶ τοῦ πάλθους, ἀπὸ τὸν Μαρ
μαρωμένο βασιλῆα ἕως τὸν με
γαλομάστιγο Χρυσόστομον τῆς 2 μῆ
νης.

γαλομάστιγο Χρυσόστομον τῆς 2 μῆ
νης.

Σὴν ἐνέκδοτον ποιητικὴ συλλο
γή σου τῶν « Ἐθνικῶν Μνημοσύ
νων» πάρελα ἵνον ὅλοι οἱ μάρτυ
ρες τῆς Ἑκκλησίας καὶ τῆς Πατρί
δος, καθέννας μὲ τὸν ἀνάγλυφο χα
ρακτηρισμὸ του, καθέννας μὲ τὴν κορ
φή, τὴν δράση καὶ τὸ μαρτύριό του.

Σταυρατὶ τῆς σὴν ψυχὴ σου
καὶ τὴν λογοτεχνικὰ καὶ ιστορικὰ
σου ἔργα κατέχουν οἱ ἡρώες καὶ ἡ
ρωίδες τοῦ Σουλίου, ἀπὸ τῶ ὁπο
ίων κατάρχει καὶ ἡ οἰκογένειά σου.
Τοὺς ἐξόμνησες καὶ σὲ τραγούδια
σου καὶ σὲ διηγήματά σου καὶ σὲ
δράματά σου καὶ σὲ ιστορήματά
σου ἐπάξια, μὲ ἀγάπη καὶ θαυμα
σμό.

Εἶναι ἀνεξάντλητη, εἶναι θαυμα
μαστικὴ ἡ λογοτεχνικὴ σου παραγω
γή: δύο ἐκατοντάδες διηγημάτων
καὶ ἡθογραφήματων, δράματα, ποι
ήματα ἐπικά καὶ λυρικά, διάφορες
περιγραφές ὅλα μὲ τὴν σφραγίδα
τῆς ἰδιοφυίας. Ὅλα ζωντανὰ, φου
σικά, ἐμφωραστικά, ποῦ ἀφήνουν ζω
ηρότατη ἐντύπωση σ’ ὅποιον τὰ δια
βάσῃ καὶ τ’ ἀκούσῃ ποῦ τὸν αἰ, μα
λωτίζουν, τὸν τέρπουν, τὸν διδά
σκουν. Καὶ κοντὰ σ’ αὐτὰ ἡ πολυ
χρόνια καὶ ἀκαταπόνητη δημοσιο
γραφικὴ ἐργασία σου, οἱ ἱστορικὲς,
πολιτικὲς, ἐθνολογικὲς, λογογραφι
κὲς καὶ γλωσσικὲς μελέταις καὶ συλ
λογὲς σου γιὰ τὴν “Ηπειρο ὅλα ἐ
ξιόλογα, ἐνδιαφέροντα καὶ ἀξιοπρό
σχετα. Μὲ αὐτὰ ὅλα ὅπως καὶ μὲ
τὴν ἐθνικοῦς θρησκείας σου σὴν ἱ
στορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκχωρε
σὰ, καὶ σὲ δλη τὴν ἐνεργότατη ἐργα
σίαν σου, ἐδίδοξες, ἐφάρτιες, ἐφρονιμά
τιες καὶ ἐνθουσιώδεις ἐπὶ πνευ
ντικῶν καὶ πλέον χρόνια, πάντα
πρωτοπόρος, πάντα αἰσιόδοξος πᾶν
τα μαχητῆς ἀκαταπόνητος, ἀκατά
βλητος.

Ποῖος τώρα “Ηπειρωτῆς γὰς ἐξα
κολούθησιν τὸ ἔργο σου; Ποῖος τὸ
τραγούδι σου; Ποῖος τὰ διηγηματά
σου; Ποῖος τὰ ἐθνικά καὶ πατριω
τικά σου ἔργα; Ποῖος γὰς ἐνθουσιώ
δεις καὶ ἐφάρτιες ἐφρονιμάτιες
καὶ ἐνθουσιώδεις ἐπὶ πνευ
ντικῶν καὶ πλέον χρόνια, πάντα
πρωτοπόρος, πάντα αἰσιόδοξος πᾶν
τα μαχητῆς ἀκαταπόνητος, ἀκατά
βλητος.

Ποῖος τώρα “Ηπειρωτῆς γὰς ἐξα
κολούθησιν τὸ ἔργο σου; Ποῖος τὸ
τραγούδι σου; Ποῖος τὰ διηγηματά
σου; Ποῖος τὰ ἐθνικά καὶ πατριω
τικά σου ἔργα; Ποῖος γὰς ἐνθουσιώ
δεις καὶ ἐφάρτιες ἐφρονιμάτιες
καὶ ἐνθουσιώδεις ἐπὶ πνευ
ντικῶν καὶ πλέον χρόνια, πάντα
πρωτοπόρος, πάντα αἰσιόδοξος πᾶν
τα μαχητῆς ἀκαταπόνητος, ἀκατά
βλητος.

Ποῖος τώρα “Ηπειρωτῆς γὰς ἐξα
κολούθησιν τὸ ἔργο σου; Ποῖος τὸ
τραγούδι σου; Ποῖος τὰ διηγηματά
σου; Ποῖος τὰ ἐθνικά καὶ πατριω
τικά σου ἔργα; Ποῖος γὰς ἐνθουσιώ
δεις καὶ ἐφάρτιες ἐφρονιμάτιες
καὶ ἐνθουσιώδεις ἐπὶ πνευ
ντικῶν καὶ πλέον χρόνια, πάντα
πρωτοπόρος, πάντα αἰσιόδοξος πᾶν
τα μαχητῆς ἀκαταπόνητος, ἀκατά
βλητος.

τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Πίνδος καὶ ὁ Ὀλύμπος ποῦ σὲ κα-
μάρωναν θύαν σὰν σταυραεὶδὸς ἀνέ-
βαινες παλίζοντας καὶ πετώντας ἀκού-
ρατος σὺς κορυφὰς τοὺς καὶ ἐγείρ-
ταρες ἐκεῖ τὰ Χριστοῦγεννα καὶ τὴν
Ἡρωτοχορονίαν καὶ ἐκρίταρες μὲ πε-
ριφρόνησιν τοὺς κάρπους καὶ δὲν
ψηφισσας τοὺς Τούρκους ποῦ σὲ
εἶχαν καταδικάσει σὲ θάνατον.

Οἱ ἄρθαστες καὶ ἀμίμητες περι-
γραφές σου, τὸ φωτεινὸ πατριωτι-
κὸ καὶ θαρραλὲ πνεῦμα σου ποῦ ἔ-
λαμπε πάντα στήν «Ἐλευθερίαν»
σου, ἡ καταπληκτικὴ πνευματικὴ
σου παραγωγή, τὰ τραγούδια, τὰ ἡ-
θογραφήματα καὶ τὰ διηγήματά σου
τὰ «Ἡρωϊκά» μὲ τοὺς Σουλιώτες
καὶ τοὺς μάχιμους τῆς Ἐκκλησίας
καὶ τῆς Πατρίδος, «τῶν χρόνων τῆς
σπαραξίδος», «τῆς Συνταξίδος», τῆς
«Σιάνης», τὰ «Θεσσαλικά», «τοῦ
χωριοῦ καὶ τοῦ σπητιοῦ», «τοῦ μι-
κροῦ σχολειοῦ» τὰ δρώμενά σου μὲ
τοὺς «Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου γιὰ τὴν
Πατρίδα», «Γιὰ τὴν τιμὴν», καὶ ἅλ-
λα τὰ ἐπικά του ποιήματα, ὁ «Μαρ-
μαρωμένος βασιλῆς», ὁ «Μαυρο-
μπότισσος», ὁ «Σαμ. τῆλ» καὶ ἅλ-
λα θὰ ἐμπέσουν, θὰ συνκινεῖ καὶ
θὰ φρονιματίζον πάντα εἰς μέγαν
πλὺς τῆς αἰτιολογίας καὶ ξεχωριστὰ
τῆς Ἡπείρου μας, ἡ ὁποία θ' ἀνα-
γέσῃ γρήγορα καὶ μετὰ τὴν μορ-
φή σου καὶ θὰ ἐκδόσῃ καὶ τ' ἀνέκ-
δοτα ἔργα σου, ποῦ τὸ εἶχες παρὰ
πονοὺ γιὰ τὸν ἐπὶ τὰς φάσεις τὰ τὰ ἰ-
δῆς τυπωμένα ἐνός τοῦ ζῆστος.

Πήγαινε τώρα, ἀγαπημένε μας,
στήν αἰώνια ἀνάπαυσιν, ἐσὺ ποῦ
δὲν ἀνασταύτηκες ποτὲ σὲ ὅλη τὴ
ζωὴ σου μὲ τὸν τραχύτατον ἀγῶνα
τῆς.

Σὲ περιμένουν σήμερα, ποῦ ἀντη-
χοῦν σὲ Γαῖαντα τὰ τηλεβόλα καὶ
εἰ καμπάνες γιὰ τὴ μεγάλη ἐλπίς εἰς
τῆς Ἐλευθερίας των ἐσόντα τὸ θανα-
τωτικὸ καὶ θνήσκον.

Σὲ περιμένει ὁ πολέμιος σου
γυῖός σου Βασίλης ποῦ τὸν θύσας
πρὶν κίψασαι ἀπὸ τὰ τὴν ὕμιν μέ-
ρα σὰ σήμερα.

Σὲ περιμένουν ἐκεῖ οἱ ὁμότεχοι
καὶ ὁμότιμοι σου, καὶ ξεχωριστὰ ὁ
Βηλαρῆς, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Ζαλακώ-
σιος, ὁ Κρυστάλλης.

Τὰ λαμπρὰ πνευματικά σου ἔργα
θὰ ζοῦν καὶ θὰ ἐξέχουν καὶ θὰ
συνκινεῖν πάντα καὶ ἡ μνήμη σου
θὰ εἶναι αἰωνία.

Ο ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΩΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ένας παραστρατημένος τσελιγκας. Αυτός ήταν ο Χρηστοβασίλης στο έργο του, στη ζωή του, στους τρόπους του. Ήταν τσελιγκόπουλο, όπως γράφει κι' όπως διηγούνταν ο ίδιος από το Σουλόπουλο των Κουρέντων. Την παιδική και την έφηβική ζωή την πέρασε κοντά στα πρόβατα, ανάμεσα στους νιάγκρους, τους σιούτους και τους γκιώσους, ανηφορώντας τα καλοκαίρια στη Ροδόβουλη και κατηφορώντας στα χειμαδιά των χειμώνων. Η ζωή αυτή του έμεινε τόσο ζωντανή, ώστε αργότερα ως διηγηματογράφος, αφού σπούδασε εν τώ μεταξύ στην Πάλη κι' έζησε λίγον καιρό στα κτήματα του Ζωγράφου στη Θεσσαλία, τις αναμνήσεις αυτές να έχη ως θέμα των περισσότερων διηγημάτων του και των καλύτερων. Μέσα σ' αυτά καθρεφτίζεται άδρα ή ζωή της Ήπειρωτικής υπαίθρου με μιὰ ικανότητα φωτογραφική. Γιατί ο Χρηστοβασίλης δεν παραδέχονταν άλλη τέχνη ανώτερη από κείνη, που ζωγραφίζει την όψη της ζωής, όπως δείχνεται στον καλόκαρδο κι' άφελή άνθρωπο. Προβλήματα σπουδαία και δυσκολοεξετάσιμα δεν του βασανίζουν το μυαλό. Σ' ένα δράμα του «Για την τιμή» δεν εξετάζει το ζήτημα της τιμής, σάν ένα ζήτημα για το οποίο ο συγγραφέας πρέπει να εκφράση τη γνώμη του, αλλά το βλέπει όπως το βλέπουν οι συγχωριανοί του. Διάφορα έθιμα, που έλειψαν τώρα, τα περιγράφει όπως τα έζησε και τα θυμάται, χωρίς να θελήση να ειπεί τίποτε περισσότερο. Γιαυτό κι' επειδή αφηγείται απέρριπτα και φυσικά, έγινε αγαπητός ως διηγηματογράφος. Νομίζει κανείς, πως βλέπει πλάι στη φωτιά έναν γερο-τσέλιγκα να διηγείται όμορφα συμβάντα της ζωής του μέσα στο πλαίσιο της ποιμενικής και αγροτικής ζωής με την ειδυλλιακή της όψη και δίχως τα προβλήματά της. Διηγείται ακόμη και ότι άκουσε από τους μεγαλύτερους του για παλιότερα χρόνια. Κι' έτσι ο ίδιος θεωρεί σε καταλληλό να εκμεταλλεσθώ από την ιστορία (Καπετάν Καλόγερος), δεν μπορείς να ξεχωρίσης αν τα καθέκαστα της ιστορίας του είναι της φαντασίας δημιούργημα ή προφορικές πληροφορίες από παλαιότερους του. Επειδή το πλείστον των διηγημάτων του είναι επεισόδια της

ΤΟΥ κ. ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ζωής του, ψυχογραφεί συχνά τον έαυτό του και προβαίνει σε ψυχολογικές παρατηρήσεις αξιοπρόσεχτες. Μερικές από τις άφηγήσεις του δεν στερούνται δραματικότητας, όπως ή σκηνή των εφήβων, που χορεύουν γύρω από την ανθρακιά, όπου έχουν τοποθετήσει ένα περιστροφόμενο, που θα ζεσταθώ και θα εκπυρσοκροτήσει σε λίγο και ίσως φονεύση κάποιον από αυτούς, ενώ αυτοί τραγουδούν με άφελεια «κι' όποιον πάρη ο γάρροντας». Είναι οι έφηβοι που μ' αυτόν τον τρόπο γίνονται βλάμηδες. Ο Χρηστοβασίλης έδειχνε ως τα γεράματά του το σημάδι από το τραύμα που έλαβε τότε στο άριστό του χέρ', όταν γίνηκε άβερρο-παιτός με τα παιδιά των αγάδων της έπαρχίας του. Όλος αυτός ο θησαυρός των αναμνήσεων του μπορεί να χρησιμεύση ως άριστο υλικό για κείνον που θέλει να μελετήσει τα έθιμα και τη ζωή της Ήπειρου με χρονολογικό κέντρο το 1880 και με πρόεκταση στα παλαιότερα και νεώτερα χρόνια. Γιατί ο Χρηστοβασίλης ως διηγηματογράφος δεν παραποιεί λέγει εκείνο που συνέβαινε. Εκείνο που ήταν αληθινό, συμπληρώνοντας πολλές φορές το κείμενο με υποσημειώσεις. Και πρέπει απόλυτα να τον πιστέψουμε, όταν διηγείται για το γαμπρό, ο όποιος, προτού ακόμα στήσει τα κεριά του γάμου, έφυγε μαζί με το καρβάνι για την ξενιτειά, γιατί αν καθυστερούσε, θα χανε την ευκαιρία του ταξιδιού, αφήνοντας στο σπίτι τη γυναίκα του πριν την γνωρίση για γυναίκα, και γύρισε γέρος με άσπρα μαλλιά, σάν ένας ξένος πια στο χωριό του. Είναι τα μαύρα χρόνια του Ήπειρωτικού ξενιτεμού, που θρήνησε μες στα διηγήματά του ο Χρηστοβασίλης λιτά κι' απέρριπτα και που τα γνώρισαν το Ζαγόρι κι' οι άλλες Ήπειρωτικές έπαρχίες και τα μοιρολόγησαν στα τραγούδια της ξενιτειάς.

Γι' αυτό μπορούμε να υποστηρίξουμε, πως, αν ή μόρφωση ενός ανθρώπου οφείλει να αρχίσει από τη γνώση του τόπου του, όπως την αντιλαμβάνεται ένας παιδαγωγός, το έργο του Χρηστοβασίλη είναι απαραίτητο για κάθε Ήπειρώτη

που θα θελήση έτσι να μορφωθεί ή να μορφώσει τα Ήπειρωτόπουλα.

Πολύ συχνά παρατηρείται το έργο του με συμπληθητική διάθεση, που δεν μπορεί να ονομασθώ ανθρωπισμός, γιατί επεκτείνεται και στα ζώα και στα πράγματα ακόμα και που μάς κάνει να διακρίνουμε τ' άχνάρια της αληθινής τέχνης. Ο σιούτος που δεν θέλει να τον σφάζουν και στο τέλος ματιώνει τη σφαγή του, ή φυλακισμένη πέρδικα, που την αγοράζει και την αφήνει ελεύθερη, γιατί θυμήθηκε πως ήταν ένας σκλάβος κι' αυτός, αφού ή πατρίδα του ήταν ακόμα δούλη στους Τούρκους, το τζαμί δίπλα στο σπίτι του, που τό σμπωνεί έτσι γκρεμισμένο ή μεταμορφωμένο, σάν νάναι ζωντανή ύπαρξη, μάς φανερώνουν έναν Χρηστοβασίλη ευαίσθητο, τελείως διαφορετικό από τον άκχμπετ και τραχύ πολιτικό που γνώρισαν οι έκλογείς του.

Μια σειρά διηγημάτων του, τα «Θεσσαλικά διηγήματα», που του ανέπτυξε ή Θεσσαλία, όπου έζησε μιὰ ζωή αγροτική και μόρσεσ όπως δήποτε να προσαρμοσθώ προς το περιβάλλον και κάμποσα άλλα σχεδόν άστυα, δεν προσθέτουν τίποτε στο έργο του κι' έχουν το ίδιο ύφος με τα διηγήματα του βουνού και του κάμπου. Άλλως τε ο ίδιος έλεγε, ότι το άστικό διήγημα του είναι ξένο. «δεν το αισθάνεται». Κι' έλεγε απόλυτα την αλήθεια. Στην Αθήνα κι' εδώ και παντού ήταν σάν ένας ξένος, δεν μπορούσε να προσαρμοσθώ προς τη ζωή της πόλεως. Η ειλικρίνεια του ξάφνιζε, ή έλλειψη έλαστικότητας σε κάθε περίπτωση προκαλούσε δυσάρεσκαιες—ναμμιὰ φορά κι' αγανάκτηση. Άλλ' ο Χρηστοβασίλης είχε μορφωθεί επάνω στο βουνό. Τον καιρό που ή εύπλαστη ψυχή μπορεί να δεχθώ αποτυπώματα από το περιβάλλον, έζησε με τα πρόβατα κοντά στους, πιστικούς, που τους κυβερνάει μιὰ άφελή και απέρριπτη ειλικρίνεια. Επει ή ευγένεια δείχνεται όπως είναι κι' ο έγωισμός το θεωρεί καύχημα να φανερωθώ σε όλη την έντασή του.

Το ποιητικό έργο του Χρηστοβασίλη το διακρίνει ένθουςιασμός, φυσολατρεία και φιλοπατρία.

Ο θάνατός του ήταν για την Ήπειρο μιὰ μεγάλη άπώλεια.

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΒΑΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΝ

Ὁ Χριστοβασίλης πέθανε! Ὁ Χριστοβασίλης πάγει! Πῆγε νὰ συναντήσῃ τὴν χορείαν ἐκείνην τοῦς δούλους τόσο πεινικῶς καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐξεθείασε. Ἀσφαλῶς οὕτοι ἡγουμένων τῶν πατριωτῶν τοῦ Σουλιωτῶν, λαμπρὰν καὶ ὅπως τοῦ ἡξίζεν ὑποδοχὴν θὰ τοῦ κάμουν. Πηγαίνει πρὸς συνάντησίν των, τοὺς φέρει τὸ θρόνισμα τοῦ πεύκου τὸ βέλτισμα τῶν προβάτων, τὸ παθητικὸν τραγούδι τῆς φλογέρας, τὴν πίστιν τοῦ μπιστικοῦ, τὸν βρόντον τοῦ καρνοφυλίου καὶ τόσα ἄλλα διὰ τὰ ὁποῖα νοσταλγοῦν αὐτοὶ, καὶ τὰ ὁποῖα καθ' ὅλον τὸν ἐν τῷ ματαίῳ κόσμῳ βίον ὑπῆρξαν τροφῇ των.

Φυσικὰ διὰ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης; διεληθόντα, τὸ ἀκτίον του τὸν μετέφερεν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην Ἀσφαλῶς δὲ ὑπεβλήθη εἰς τὴν καταβολὴν πορθμείων. Δίδει καὶ δὲν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τὸν λεμβοῦχον πολλάκις εἰς τὰς περιγραφὰς σου εἶαμε. Σὺ ἐπὶ εἶγε πᾶποιαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν ἔξοχον ἐπιβάτην ὁ ὁποῖος ἔχει μόνον δὲν ἔκλειε ὥς οἱ λοιποὶ συνεπιβάται, ἀλλὰ διὰ τῆς φλογέρας του, διεσκεύαζε καὶ ἐμετρίαζε τὴν λύπην, τὴν ὁποῖαν ἐδοκίμαζαν ἀφίνοντες τὸν κόσμον. Ἀλλ' οὕτε καὶ φορτίον κυάμων καὶ ἄλλων εἰδῶν τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ὁ φιλόσοφος Μένιππος ὑπὸ τὴν τήβεννόν του ἔφερε, καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐ-

βάρυνον τὸ πλοιάριον, τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς δὲν εἶαμε νεκρά, δίδει ἡ λίμνη σεβομένη τὸ πολύτιμον φορτίον ἡρέμει διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν παθητικὴν φλογέραν τοῦ Χριστοβασίλη, ὁ δὲ λεμβοῦχος κάποιε καὶ αὐτὸς σταμάτησε τὰ κουβιά του, διὰ νὰ γίνῃ μέτοχος τῶν μελωδιῶν τοῦ τὸν κόσμον ἐγκαταλείποντος Σουλιώτου

Ὁ Θεὸς τοῦ Ἄδου Πλήσιων μετὰ τιμῶν ὑποδεχθεὶς τὸν βάρδον ψάλλαντα τὰ: «κ λ ε α ἄ ν δ ρ ω τ ε θ ε ω ν τ ε», ἰδιαίτερον θρόνον παρὰ τὸν ἰδικὸν του ἔστησε μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν: «Θ ε σ ι ς τ ο ῦ τ ι μ ῆ σ α ν τ ο ς τ ῆ ν π α τ ρ ῖ δ α ἄ θ α ν ἄ τ ο υ Χ ρ ῆ σ τ ο υ Χ ρ η σ τ ο β α σ ῖ λ η τ ο ῦ Σ ο υ λ ι ῶ τ ο υ.

Κ. Χ. ΣΚΕΝΔΕΡΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Τοῦ Γυμνασιάρχου τῆς Ζωσιμαίας
Σχολῆς κ. ΧΡ. Ι. ΣΟΥΛΗ

Στὰ 1930 στὰς ἐορτὰς τῆς ἐκατονταετηρίδος εἶχαμε πάει μετὸν ἀλησμόνητο Χρηστοβασίλη στὸ Σούλι. Ἦταν τότε ἐορτὴ τοῦ Σουλίου. Εἴμαστε σιτὴν κορυφῇ τοῦ Κουγγιῶ ἀπάνω στὰ ἐρείπια τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ποὺ ἀνέτιναξεν ὁ Σαμουήλ. Ὁλην ἐκατὴν τῇ ἡμέρᾳ ὁ Χρηστοβασίλης ἦταν σὰν ἀπὸ ἐμὲνος. Τὸ μυαλό του στρυφογύριζε σὲ χρόνους παλαιοὺς καὶ ἡ φαντασία του ἐπλαθεῖ ὅλη τὴν Σουλιώτικη ἱστορία καὶ τὴν ἐξωτάνευε μέσῃ του. Σὰν ἀκουσε τὰ κανόνια νὰ θροντοῦν καὶ νὰ χαιρετοῦν τὸν Σουλιωτικὸν ἐρειπιῶνα τὰ μάτια του ἐδοῦρκασαν καὶ με βίθειά φωνὴ μοῦ εἶπε: «Ἀχ, Χρήστο, πόσο ἤθελα νὰ πεθάνω σήμερον καὶ νὰ με θάψετε ἐδῶ στὸ Σούλι!»

Σ' αὐτὰ τὰ λίγα λόγια κρύβεται ὅλος ὁ Χρηστοβασίλης. Ὁ Χρηστοβασίλης ὁ Σουλιώτης ὅπως ὑπεγράφετο στὸ πρῶτο τοῦ ποίημα ποὺ ἀπηγγείλει στὰ 1881 στὰ Τρίκκαλα, ἔτ' ἐν πρωτοπῆγῃ στῇ Θεσσαλίᾳ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς. Ὁ Χρηστοβασίλης γεννήθηκε, ἔζησε καὶ πέθανε γὰρ ἐν Σούλῳ. Τὸ Σούλι γὰρ αὐτὸν ἦν ὁ κόσμος ὅλος. Ἰσχυρὰ ἀπὸ τὸ Σούλι ἦταν τὸ χωριὸν του καὶ ὕστερα ἡ Ἠπειρος. Αὐτοῦ περιστρέφεται ὅλη ἡ ζωὴ του καὶ ὅλο τὸ ἔργον του. Ὅσοι ἐδιάβασαν τὰ δοῦματά του «Γιὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν Ἀγωνίαν τοῦ Σουλίου», θὰ δικαιολογήσουν τὴν σκέψιν μου αὐτή. Τὸ Σούλι, τὸ χωριὸν καὶ ἡ Ἠπειρος εἶναι ἡ τριλογία γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία περιστρέφεται ἡ λογοτεχνικὴ του δημιουργία. Ἀπὸ τὸ Σούλι ἐδόξαζε τὸ ἥρωϊκὸν γάλα, ἀπὸ τὸ χωριὸν ἔθρεψε τὴ φαντασία του καὶ ἀπὸ τὴν Ἠπειρον πῆρε τὰ φτερὰ νὰ πετάξῃ σὲ πλατύτερους ὀρίζοντας. Δάσκαλοι του στάθηκαν τὸ Ἠπειρωτικὸν τραγοῦδι, τὸ Ἠπειρωτικὸν παρχαυδοῖ καὶ ἡ Ἠπειρωτικὴ λαογραφία. Ἀπὸ τὰς τραγεοδικῶν ἀστεϊρεῦτες Ἠπειρωτικὲς πηγὰς πῆρε τὰς ἐμπνεύσεις του. Πηγὰς ἄδολες, πηγὰς καθάραιες, πηγὰς ποὺ ἀναβλύζουν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Ἠπειρωτικὴν ψυχὴν.

Τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη δὲν εἶνε δυστυχῶς γνωστὸν σιτὴν Ἠπειρον ὅσο ἔπρεπε.

Στοὺς περισσότερους τὸ ἔκρινε γνωστὸν ἡ Δέσχη τῶν Ἰωαννίνων ὅταν πρὸ διετίας ἐώρτασε τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ Χρηστοβασίλη. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὅσοι εἶναι γνωστοὶ εἶναι μονάχα ὡς διηγηματογράφος. Ἄν καὶ εἶναι καὶ δραματογράφος καὶ ποιητὴς καὶ λαογράφος καὶ ιστορικὸς καὶ Ἠπειρωτοδίφης καὶ πρὸ παντὸς μελετητὴς. Ἐλπίζω πῶς κάποτε θὰ μοῦ δοθῇ καιρὸς νὰ φέρω εἰς φῶς μιὰ πλαταϊὰ μελέτη γιὰ τὸ πολύμορφον ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη μετὰ τὴ βοήθειαν τῶν στοιχείων ποὺ μοῦ εἶχε ἐμπιστευθῇ ὁ ἴδιος. Θὰ εἶναι αὐτὴ τὸ εὐλαδέστατον μνημόσυνόν μου σ' ἑνα ἀλησμόνητον καὶ σεβαστὸ φίλον καὶ ἀληθινὸν ἐργάτην τῶν Ἠπειρωτικῶν γραμμάτων ποὺ δυστυχῶς τόσοι λίγοι εἶναι. Καὶ ἐλπίζω ἀκόμη πῶς ἡ μελέτη μοῦ αὐτὴ θὰ εἶναι τὸ προοίμιον τῆς ἐργασίας γιὰ τὴν ἐκδοσὶν τῶν Ἀπάντων τοῦ Χρηστοβασίλη μιᾶς ἐργασίας ποὺ ἀναμφισβότως θὰ τιμᾷ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἠπειρον καὶ τοὺς Ἠπειρώτας ἐκατοντοῦς ποὺ θὰ συμβάλουν εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Μετὰ τὸ θάνατον τοῦ Χρηστοβασίλη χάθηκε ὁ τελευταῖος Σουλιώτης.

ΧΡ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ
Γυμνασιάρχης

Αφιερώνω στη μνήμη του Χρηστοβασιλή ΑΡΧ. Α.Μ.

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΥΠΟ ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

Ο κυριώτερος σκοπός δια τον οποίον η Εφημερίς αυτή φιλοξενεί την κατωτέρω περί του άειμνήστου Χρηστοβασιλή οικτιγραφία του έκλεκτου συμπατριώτου έκπαυτου κ. Ε. Σούρλα είναι όπως τελούντες ένα πραγματικό πνευματικό μνημόσυνο εις μνήμην του Χρηστοβασιλή, του οποίου την πολυαχιδή ένδικήν και πνευματικήν όρσάν και ήμεις παρηκολούθησamen και έκτιμήσαμεν να παρουσιάσωμεν εις τόν Ήπειρωτικόν κείνων τών πραγματικών Χρηστοβασιλήν διότι οι προχειρολόγοι βιογράφοι του, είντιν έχον την άτυχή έμπνευσιν να έδωσώσιν έν είδη πνευματικού μνημοσύνου τήν «Ελευθερίαν» ούτε πολύ ούτε δάίλον, συρράφοντες έλαφρά τή συνειδήσει άθρακα και κριτικής σημειώσεις περί αυτού και του έργου του, μάς τών παρουσιάσαν ως άδεν και.

Η παρακλειούσθαις μιάς προσωπικότητας δεν είναι δυστυχώς άπλοον βιογραφικόν σημάδι, ύπνώνμενον να συρραφή από τών πρώτων τυχόντα έστω και έν εούτώς άνήκει εις τήν χορείαν τών διακρεπών διανοουμένων. Είναι πρό παντός άξιολογικόν. Διά τούτο, και οι αναλαβόντες τήν τέλειαν του πνευματικού μνημοσύνου εις μνήμην του άειμνήστου Χρηστοβασιλή, παρ' όλος τός έν τή «Ελευθερία» φιλοεργνηθείσας περί αυτού και του έργου του κριτικές διακρεπών έπιστημονών και λογίων, ήσέθησαν εις βάρος τής μνήμης του, άντί να τιμήσωσι ταύτην. Διότι άσέβειαν άποτίλει εις βάρος τής μνήμης του Χρηστοβασιλή το γεγονός ότι διά να έκρηθί 3 πατριωτισμός του, έπρεπε να μεταφερθή από τών βιογράφων του η γενέτειρά του, το μικρό Σουλόπουλο από τα Κουρνετοχώρια, είς τόσους άποκρημνισμένους τούς Σουλόπου, προς άγναν τούς λογοτεχνικούς λυρισμούς! Συνεχίζοντες άσέβειαν και ήμεις... Ο διακρεπής έπιστήμων, όστις όμιλεί κατωτέρω περί του Χρηστοβασιλή δεν είναι μόνον έκτακταλλήλοτερος πρόξονιγράφος τής προσωπικότητός του, αλλά και ο μόνος Ήπειρώτης διανοούμενος, όστις έσχε τήν έπιτυχή έμπνευσιν να τιμήσθι ζώντα τόν άειμνήστον Χρηστοβασιλήν, ως Διευθυντής του Διδασκαλείου Ίωαννίνων.

«Θέλω να μέ θάψετε στα Γιάννινα, έδώ πέρα είμαι ξένος».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Τά λόγια αυτά ήσαν αί τε λευταίτες σπίθες του κανδηλιού Του. Τά περίεσσε πιστά ή άχάριστος σύντροφος του βίου του, ή Σεβαστή Κυρία Χρηστοβασιλή.

Μού τά μετέδωκεν επί λέξει. Πίσω από τά έπιθανάτια αυτά λόγια, τά λίγα και έπι γραμματικά, βρίσκειται άνάγλυφα άποτυπωμένον το ψυχικόν κέντρον τής δημιουργικής προσωπικότητος του Χρηστοβασιλή.

Είναι αλήθεια πώς το άτομον μέσα στην μακράν εξέλιξιν του άντικρύζει τās άξιας τής ζωής και τās έπιζή αναλόγως τών έσωτερικών του προδιαθέσεων, του είδους και του βαθμού τής μορφώσεως, τήν όποιαν πήρε, τών έπιζήσεων τής παιδικής και έφηβικής του ήλικίας καθώς έπίσης και του πνεύματος τής έποχής εις τήν όποιαν Έζησε, κάμμία όμως ανθρώπινη ζωή δεν μπορεί να άποδοθή πιστά, άν δεν Ιστορηθούν και οικτιγραφηθούν αί δύο σημαντικά περίοδοι του σχηματισμού του χαρακτήρος, δηλαδή ή παιδική και ή έφηβική ήλικία.

Τό άτομον θέτει πάντοτε από τής μικράς του ήλικίας σκοπούς και πλάττει Ιδεώδη τά όποια μεταβάλλει αναλόγως τής ήλικίας και τής καθόλου εξέλιξώς του, μόνον όμως από τήν στιγμή που το ανθρώπινον. Εγώ θα έλθθι εις άντιπαράστασιν μέ τās άξιας τής ζωής, τότε το άτομον

έκπληροί τόν βαθύτερον άνθρωπινον και κοινωνικόν προορισμόν του, μέσα στον ρόλον του όποίου αί έπιζήσεις τών έτών τής παιδικής και έφηβικής του ήλικίας έρχονται ως συμπλήρωμα τών άξιών και του βαθύτερου νοήματος τής ζωής.

Κατά ταύτα, ή παρακολούθησις τής εξέλιξεως μιάς προσωπικότητος δεν είναι μόνον άπλοον βιογραφικόν σημάδι, αλλά και άξιολογικόν τοιούτον, το δεύτερον δέ αυτό ακριβώς σημεϊον είναι εκείνο που κατ' έξοχήν ένδιαφέρει τόν έρευνήτην, τόν ψυχολόγον βιογράφον, τόν άληθινά βαθύν κριτικόν.

Ο Χρηστοβασιλής μέ τόν Ήπειρωτισμό του είχεν άνταμώσει σέ λογοτεχνικές και ποιητικές άποδόσεις τās παραδοίσεις και τήν Ιστορίαν, τούς θρύλους και τά παραμύθια, τόν ήρωισμόν και τόν πατριωτισμόν, τήν αὐταπάρνησιν και τήν αὐτοθυσίαν, τόν πόθο και τήν νοσταλγία, το χωρίδι και τήν ξενητιά, τούς κάμπους και τά δάση, τά βουνά και τās στάνες, τές βουνοπλαγιές και τές βουνοκορφές, το σπήτι και τήν αύλή, τούς γονείς και τούς συγγενείς, τούς φίλους και τούς γειτόνους, τήν οικογένεια και τά παιδιά και γενικά διες τές βαθύτερες έννοιες τής στενωτέρας και Μεγάλης Πατρίδος.

Απ' όλα όμως τά παραπάνω, θα προσπαθήσωμε να ζωντανέωμε μέσα σε λίγες γραμμές και μέ άδρές πινελιές μόνον τήν Πατριδογνωστική πλευρά του λογοτεχνικού του έργου και γενικά τή σχέση του Χρηστοβασιλή προς τήν Ιδέαν τής στενωτέρας Πατρίδος.

Όταν κάμνωμεν λόγον περί τής Πατριδογνωστικής πλευράς ενός λογοτεχνικού έργου, έννοομεν τόν κόσμον τών άξιών τής στενωτέρας Πατρίδος ό όποίος έχρησίμευσεν ως έρέθισμα και κίνητρον συγγραφικής δράσεως.

Ως κλασικόν παράδειγμα τέτοιαις λογοτεχνικής δημιουργίας θα μπορούσαμε να έπικαλεσθώμεν τόν Παπαδιαμάντην, τόν όποίου το έργον δεν είναι άλλο τίποτε παρά μία προβολή τής πατριδογνωστικής Ιδέας.

Πλείστοι επίσης και διάσημοι ποιηταί, ζωγράφοι, γλύπται και μουικοί συνέδεσαν τόσον πολύ στενά τό έργον των μέ τήν Γήν εις τήν όποιαν είδον το πρώτον τό φός του ήλιου, ώστε τά έργα των τότε μόνον μπορεί να νοιώσθι τις τελείως, εάν συνέπεσε να γνωρίσθι τόν τόπον τής γεννήσεώς των.

Όστε το παραπάνω παιδαγωγικόν άξίωμα έχει άπόλυτον τό κύρος και τήν άξίαν του.

Η έννοια όμως τής στενωτέρας Πατρίδος δεν είναι τόσον απλή όσον έκ πρώτης όψεως φαίνεται. άν και, κάθε άτομον έχει καθ' ένα ολονόητο τρόπο πον έπιζήσει μίαν στενωτέραν Πατρίδα και έχει συνυφανθή μετά ταύτης μία γνώσις στενωτάτα συνδεμένη προς τήν ζωήν του.

Συχνότατα συμβαίνει ώστε ο άνθρωπος να προσαρμόζεται έκάστοτε προς τό περιβάλλον του μέρους όπου έπι μακρόν διαμένει, στενωτέραν όμως Πατρίδα άποκτιθ' μόνον εκεί όπου, μέ τό έδαφος και ό,τι έκ τούτου έκβαστάνει, αίσθάνεται τόν έαυτόν του τόσον πολύ έσωτερικά συνδεδεμένον, ώστε να μπορούσε να άναφανήσθι!

Αισθάνομαι τόν έαυτόν μου έν και τό αυτό πράγμα μέ τό περιβάλλον μου γιατί αυτό στην όλόκλητά του δεν είναι ξεχωρισμένον από τήν ύπαρξιν μου.

Έζησα τά άντικείμενα του περιβάλλοντος μέ τήν ούσίαν τής ύπάρξεώς μου, τά ζωντανέωσα μέ τήν άναγνωρίσιν μου, τά περιέβαλα μέ άγάπην, τά ένέκλεισα όλα μέσα στο είναι μου σέ τρόπον ώστε τώρα έγινάν όλα ένο κομμάτι του έαυτού μου.

Συνεπώς δεν έγεννήθη τις (Συνέχεια εις τήν 3ην σελίδα)

(Συνέχεια έκ τής 1ης σελίδος) εις μίαν στενωτέραν Πατρίδα, άλλο μόνον εις ένα τόπον, μόνον δέ άφ' τής στιγμής αρχίζει να έπιζή και να άφομοιοί τόν κόσμον τών άξιών του τόπου τής γεννήσεως, τότε μόνον δημιουργεί μέσα του μίαν στενωτέραν Πατρίδα, δεδομένου ότι ό έσωτερικός και έξωτερικός κόσμος συγχωνεύονται εις μίαν ένότητα αδιάσπαστον

Κατόπιν τούτου προβάλλουν τά έρωτήματα :

Ποιά θέση πήρε ό Χρηστοβασιλής άπάνταις τής έννοιας τής στενωτέρας Πατρίδος ;

Ποιά ύπηρεσεν ή πραγματικώς στενωτέτερη Πατρίδα του ;

Απετέλει ό κόσμος τών άξιών τής πρώτης του έκείνης στενωτέρης Πατρίδος μίον ένότητα αδιάσπαστον μέ τήν ψυχήν του ;

Ας τών παρακολουθήσωμεν από μερικές έκμυστερεύσεις εις τās όποιας προέβη ό ίδιος διά μέσου τών γραμμών τής συγγραφικής του δράσεως

«Σίδ ποτάμι πούναι κάτω από τό χωριό μου πότισα διαβαίνοντας τό κατακουρασμένο άλογό μου. Μετά τό πότισμα τράβηξα τόν άνήφορο που βγαίνει ίσα—μέσα στο άγαπημένο μου χωριό» γράφει σ' ένα του διήγημα που ένόμ' τό έπιγράφει «το όνειρο τών Χριστουγέννων» δεν έχει καμμία σχέση μέ τήν έπιγραφή, αλλά είναι ή ζωντανώτερη και πραγματικώτερολογιοτεχνική προβολή τής στενωτέρας του Πατρίδος, του μικρού και άσημάντου χωριού του κοντά στον Καλαμά, στα Κουρνετοχώρια.

Αλλά τό χωριούδάκι αυτό είναι δυστυχώς άγνωστο και έπέπρωτο, από πολλούς κριτικούς και βιογράφους του, να το ποθετηθί στο Σούλι και στο Ζάλογγο, να γίνη έτσι μία τεραστία σύγχυσις γεωγραφικών έννοιών και να έπακολουθήσθι έκ μέρους πολλών βιογράφων

του ένας συνδυασμός λογοτεχνικού λυρισμού που δεν στέκει στην πραγματικότητα.

«Η καρδιά μου, συνεχίζει, χτυπούσε δυνατά, σάν λιθοπάτημα, από τή συγκίνηση που έβλεπα διί βρισκόμενον και περπατούσα στον τόπο των όνειρών μου, στον τόπο που γεννήθηκα.

Σέ κάθε πατημασιά τ' άλλο γου μου έζονάει κι ένα κομμάτι από τά παιδικανίσια μου. Κοιμάται ζωής χαρωπής γλυκύας και πολυαγαπημένης.

«Έβλεπα τό μεγάλο βράχο π' άνέβαινα ψηλά και γλυστρώντας ίσια κάτω έφθανα ως τόν πάτο, στο λάκκωμα

«Έβλεπα τό μεγάλο πουρνάρι π' άνέβαινα τό καλοκαίρι κι έπιανα τά πουλιά μέσα στις φωλιτσες τους

«Έβλεπα τό χωράφι μου που πηδούσα σάν ζαρκάδι μέ τά συνουήλικα μου...

«Έβλεπα τ' άμπέλι μου μέ τή μεγάλη βαλανίσια στην κορφή του που περνούσα τις καλύτερες και τις πιό εύτυχισμένες ώρες τής παιδιάτικης ζωής μου...

Ήταν όλα, όπως τά είχα άφήσει έδώ και δέκα πέντε χρόνια «Όλα στον τόπο τους και στη θέση τους. Και σάν άλλος Όδυσσεύς ποδ μέσα στην έκρηξη του Πατριδογνωστικού του συναισθήματος μένει Ικα νοποιημένος και μέ τόν καπνόν που θα άντίκρυζε αναθρόσκοντα από τά σπίτια τής πατρίδος του, έτσι και ό Χρηστοβασιλής προσθέτει :

«... Άγγάντενα τό χωριό μου ποδ κάθε του σπίτι καπνίζει αδιάκοπα, χειμώνα καλοκαίρι...

Μιά άμέτρητη χαρά πλημυρούσε τήν καρδιά μου, έπει δέ ξανάβλεπα τή γή των παππούδων μου, τή γή πού είδα για πρώτη φορά τό γλυκό φός του ήλιου και κατάλαβα για πρώτη φορά τόν έαυτόν μου ως άνθρωπο... Μούρχονταν να φιλήσω και ν' άγκαλιάσω ό,τι έβλεπα και ό,τι εύρισκα μπροστά μου χόμα, πέτρες, χαμόκλαδα, δένδρα».

Και όπως ό Όμηρικός Όδυσσεύς άναγνωρίζεται από τόν πιστόν του σκύλον Άργον και τήν γηραιάν τροφόν της Εύρύκλειαν, έτσι και ό Χρηστοβασιλής μέσα στο δικό του συναπάντημα, προσθέτει :

«Στό έμπα μου έτρεξε πρώτος—πρώτος ό γέρικος σκύλος του σπιτιού μου, ό Μούργκας και ρίχθηκε μέ τά προστίνα ποδάρια επάνω στη σέλλα του άλόγου...

Στά μάτια του μέσα έλαμπε, σάν άνοιξιάνικη όροσιά, άνά μέσα σε φύλλα τριανταφυλλίου, ένα άναγάλλασμα που δεν μπορεί να γραφθί... Υστερα κατάφθασε ή μάγα μου κουτσά—κουτά από τά γερατιά, ές ονούφωξη από τή χαρά τή, και μέ τά μάτια γεμάτα δάκρυα, άγια δάκρυα μη-ρίνα...»

Και μέσα στην ύπέρτατη αυτή στιγμή τής εύτυχίας στην ό κογενειακή και σπιτική άτμόσφαιρα άναπολεί σάν τά γραφτά τής Μοίρας «κι' έκείνους που δεν βρίσκονται πιά στο δεφτέρι των ζωντανών, αλλά έχαν ταξιδέψει για τό άνεγύριστο ταξίδι του κάτω κόσμου. »

«Η καρδιά μου, τελειώνει, είχε γίνει εκείνη τη στιγμή απέραντο πέλαγο και μέσα σ' αυτό το πέλαγο πότε ή λύπη αρμένιζε μ' όλάνοιχτα πανιά και σηκώνονταν τα κύματα γύρω της ως τόν ούρανο, πότε ή χαρά έβγανε στη μέση κι' έκανε το νερόχτιστο καμπο του ήσυχο και μαλακό σαν πρόσωπο απέραντο κρυσταλλένιου καθρέφτη...»

Ποιός μπορεί να ίσχυρισθί ότι πολλές φορές ή άρμονία δέν βρίσκεται μέσα στις υπέρτατες και τραγικές αντιθέσεις του ψυχικού μας έγώ;

Παρεθέσαμεν τα παραπάνω ελάχιστα αποσπάσματα της λογοτεχνικής δημιουργίας του Χρηστοβασίλη για να καταδείξωμεν πως πίσω από την Μορφήν κρύπτεται ένα περιεχόμενο εν ψυχωμένων πατριδογνωστικών επιζητήσεων.

Ο καθένας από τους άναγνώστας μας καταλαβαίνει όστερα από όλα αυτά πως ή στενωτέρη Πατρίδα δέν είναι μία άπλη φύσις, άλλ' ένα πνευματικών βασικών συναίσθημα, μία με το πέρασμα του χρόνου άποπνευματοποιηθείσα και προσωπικώς χρωματισθείσα φύσις.

Είναι κάτι τι περισσότερο από το άπλοον αίσθημα φυσικής όμορφίας. Είναι ή τρανταχτερή εκείνη επίζησις μιας ένότητας, ή όποία περιβάλλει όλόκληρον την συνείδησιν και ανταμώνει σφιχτά την νοητικήν και συναισθηματικήν σφαίραν του ψυχικού μας βίου.

Με άλλα λόγια ή πραγματική στενωτέρα Πατρίς δέν είναι στην ουσία της άπλως, τόπος, χώρος έδαφος, αλλά μία ιδέα, ή όποία ίσταται υπεράνω των πραγματικών δεδομένων· είναι με λίγα λόγια παιδαγωγικά μία ιδεώδης αξία με πνευματικήν δύναμιν.

Γι' αυτό και αι περιγραφαι έμψυχωμένων πατριδογνωστικών επιζητήσεων συνδυάζουν χρώμα βαθος και αξίας. Ας μη ξεχνάμε όμως πως σέ τέτοιους ακριβώς και αναλόγους συνδυασμούς τους όποιους συνοδεύει άλλοτε μία βαθύτα άγάπη άλλοτε ένας νοσταλγικός και μεταφυσικός πόνος και άλλοτε μία αξιολογική επίζησιν που άναφέρεται εις τους ανθρώπους ή εις την φύσιν άποκαλύπτεται και ή αξία της γενικωτέρας και καθολικωτέρας άγνης και ώρας λαϊκής Ηπειρωτικής ψυχής.

Ο πολός Πιρανιέλλο παρήρσησεν εδστοχάτατα πως ή ουσία ένός λογοτεχνικού έργου συνίσταται εις το άνθρωπικόν και έξευγενιστικόν συναίσθημα που άφηνίζει σ' άνδρα στή, αλλά το συναίσθημα αυτό δέν μπορεί να παραχθί άν την δημιουργίαν του λογοτεχνήματος δέν συνοδεύουν ή άφοσιώσις και ή άγάπη

Και έδω ακριβώς βρίσκεται όχι μόνον ή αξία αλλά και ή υπεράττη δυσκολία συγγραφής έμψυχωμένων διηγημάτων ή περιγραφών Πατριδογνωστικού

περιεχομένου.

Συνοψίζοντες όλα τα παραπάνω θα μπορούσαμεν να ποούμε γενικά ότι ο πολυδύνηθής έθνισμός του Χρηστοβασίλη δέν είναι άλλο τι παρά ή φυσιολογική και ψυχολογική προέκτασις της Ιδέας της στενωτέρας Πατρίδος, δεδομένου ότι ή γνώσις και ή άγάπη ταύτης οδηγούν κατά άναντίρρητον παιδαγωγικόν αξίωμα και στο άγκάλιασμα το συνειδητόν της Μεγάλης Πατρίδος. Έτσι έξηγείται πως ο Χρηστοβασίλης ήτο ένας μεγάλος πατριώτης χωρίς να είναι άνάγκη να είναι Σουλιώτης, όπως τόν θέλουν πολλοί βιογράφοι του.

Έτσι επίσης με τη βαθύτερη άνάλυση που δώσαμε παραπάνω γύρω από το παιδαγωγικόν βάθος και την ουσίαν της Ιδέας της στενωτέρας Πατρίδος έξηγείται και το φαινόμενον, που, ένω ο Χρηστοβασίλης γεννήθηκε και έζησε στα Κουρενοχώρια, απέκτησεν ο ήλικιωμένος και γέροντας πιά Χρηστοβασίλης και μία δεύτερη Πατρίδα, τά Γιάννινα.

Και τώρα όστερα από μία ζωή περιπετειώδη και πολυτάραχη ο Χρηστοβασίλης ταξίδεψε, για να μεταχειρισθώμεν δική του φράση, για το άνεγύριστο ταξίδι του Κάτω κόσμου.

Αι λίγες αυτές γραμμές που έχαραχθησαν μέν έγκαίρως, αλλά δέν είχαν την εύτυχίαν να δημοσιευθούν κι' αυτές κοντά στις άλλες που άπετέλεσαν το μνημόσυον που ώργανώθηκε τελευταίως στα Γιάννινα με την «Έλευθερίαν του», αι λίγες αυτές γραμμές έπαναλαμβάνομεν ίσως να μη άνασταίνουν τόσο πολύ πλατειά ένα κομμάτι από τα πρώτα παιδικά του όνειρα, ρίχνουν όμως φώς στις γενικές γραμμές της λογοτεχνικής του δράσεως, ζωντανεύουν τη σχέση του προς την ιδέα της στενωτέρας και μεγάλης Πατρίδος κι' έτσι μέσα στο συγκινητικό αυτό τρίπτυχο της παιδικής, έφηβικής και γερροντικής ήλικίας διακρίνονται όλα τα νήματα που ύφάνθησαν με τους στήμονας του λογοτεχνικού του δένδρου.

Δέν πάνε πολλά χρόνια που το Διδασκαλείο των Γιαννίνων, φανατικός έρμηνευτής της Ιδέας του σχολείου της στενωτέρας πατρίδος και του Ηπειρωτισμού στην εδρότερη σημασία του, είχε χάρισει στον Χρηστοβασίλη με τόν έορτασμόν της φιλολογικής του πεντηκονταετηρίδος άλησμόνητες και συγκινητικές στιγμές

Τώρα... που ή ττική Γη τόν έδέχθη στους κόλπους της ένα δειλινό μιας συμβολικής ήμέρας για την Ήπειρο και καθ ήν στιγμήν λόγιοι, έπιστήθιοι φιλοκαί δημοσιογράφοι τόν άπεχαιρέτων με έξυμνητικούς του έργου του έπικηδείους, ο γράφων εάς γραμμές ταύτας τόν προέπεμψε κι' αυτός με λύπη και έξαιρετική συγκίνηση, μαζί δέ με το τελευταίο δάκρυ που έχυσεν επί του χαίνοντος τάφου Του έχάραξε νοερώς και

το τελευταίον Πατριδογνωστικόν επίγραμμα.

«Έδω, σ' ένα μνήμα του καλλιμαρμάρου νεκροταφείου των Άθηνων, βρίσκεται θαμένος ο Χρηστοβασίλης, μακριά από τά Γιάννινα Του».

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

...ΚΙ' ΉΤΑΝ Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΟΡΑ!

"Ηξερα πῶς ἦσαν ἄρρωστος
«παππού» κι' ἦλθα νὰ σὲ δῶ:

"Ἦσαν ξαπλωμένοι σὶ τὸ κρεβά-
τι κι' εἶχες πλάϊ σου, σὶ τὸ βελουδέ-
νιο τοῦ κουτάκι τὸ τελευταῖο σου
παράσημο τὸν «χρυσὸν σταυρὸν».

Μοῦ τὸ εἰσεῖξες μὲ χαμάρι.

—Τὶ πρέπει νὰ κάνῃ κανεὶς γιὰ
νὰ πάρῃ ἓνα τέτοιο «λιλί»; σὲ
ρώτησα.

—Τίποτε περισσότερο ἀφ' οὗ εἰ-
κανα ἐγώ....»

Τὸ εἶπες, μ' ἓνα ὄφος, σὰ νὰ κα-
νες λίγα πράγματα σὴν ζωὴ σου.

...κι' ἦταν ἡ τελευταία φορὰ ποὺ
σ' ἐβλεπα «παππού».

ΛΙΑΝΑ ΣΤΡΟΓΓΥΛΟΥ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Φλιγέρα μου γλυκόλαλη ἀητίσια μου φλογέρα
πάρε σκοπό λυπητερό πέστο σὰ μοιρολόγι
νάντιλαλήσουν τὰ βουνὰ νὰ κουρμαστούν οἱ κάμποι
ἦρθε κακὸ τὸ μήνυμα καὶ μαῦρο τὸ μανιάτο
Χρηστοβασίλης πέθανε Χρηστοβασίλης πάει

Σκούζτε μὲ πόνο πιστικοὶ Σουλιωτοπούλες κλάψτε
καὶ σὰς πετροχελίδονα καπλάνια καλογιάνοι
φέρετε ὡς πέρα τὸν ἀχὸ σὲ σπήλια καὶ φαράγγια
γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ ξανθὲς νεράιδες νὰ στενάξουν
ὁ τραγουδιστὴς τοὺς πέθανε καὶ πάη κάτω στὸν ἄδη

Καὶ σὺ ἀητὲ βουνήσοι ἀητὲ κράξε βαριά μὲ λύπη
τὰ κλαπατάγια σ' ἀνοίξε πέρα γοργὴ στὰ μάκρη
πάρε σμυρτιὲς καὶ ἀμύραντο ἀπ' τοὺς γρεμοὺς τῆς Πίνδου
χῶμα ἀπ' τὸ Σοῦλι τὰκριβὸ νεράκι τοῦ Ἀράχθου
σύρε ταχὺ στήν Ἀττικὴ στὸ νιοκαφτό του τάφο.

Ἀπίθωσέ τα ἀπάνω του φίλα τὸ μαῦρο χῶμα
φώναξε ξαναφώναξε χίλιες φορές του πέστο
«Ὁ Γέρο Χρήστο ξύπνησε κέχω γερεὲς φτεροῦγες
τὸ λαβωμένο σου κορμὶ γέρω θὰ τὸ κρατήσω
καὶ θὰ διαβοῦμε ἀγέροδες δροσάπια καὶ χιονίτσες.

Θὰ πῶμε στήν πατρίδα μας στίς πὰρ ψηλὲς κορφοῦλες
νὰ μᾶς ξυπνᾶν τὴ χαρταγὴ ἀηδόνια καὶ κουδούνια
καὶ πιστικοὶ καὶ πρόβιτα πανώρηδες βλιχοτούλες
δλὴ ἡ ζωὴ παγάπησες θὰ μᾶς μεθᾶη μὲ μύρα
μοιρολογαίει τὸ Σοῦλι ἡ Πλειρο σὲ κλαίει—Ξύπνα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΚΗΣ ΠΙΝΑΜΙΟΣ

† ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

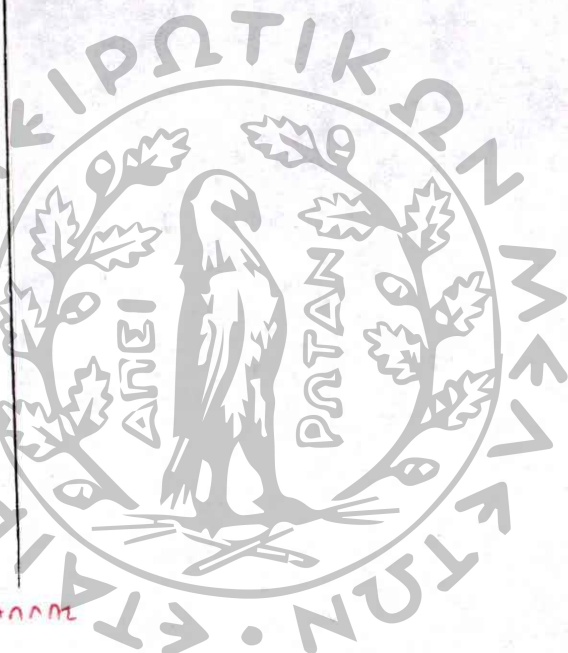
Ἡ Ἀττικὴ γῆ ἐδέχθη εἰς τοὺς κόλ-
πους αὐτῆς καὶ ἓνα ἀκόμη διανοοῦμε-
νον Ἡπειρώτην, ἓνα ποιητὴν καὶ λο-
γογράφον ἓνα δημοσιογράφον Ἡπει-
ρώτην, τὸν Χρήστον Χρηστοβασίλην.
Ὁ ἐκλιπὼν ἀπὸ μικρᾶς ἀκόμη ἡλικί-
ας κατέδειξε τὸ ἀνήσυχον πνεῦμά του
καὶ μίαν διωθεὶν ποιητικὴν, ἀλλὰ
καὶ τόλμην. Ὁ ὅλος του βίος θὰ ἔλ-
γέ τις ὑπῆρξεν ἀνήσυχος πολυκύμα-
τος καὶ πολυτάραχος. Ἀλλοτε διακοι-
νεῖ τὸν Πήγασον. Ἀλλοτε θυσι-
ζει εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ἐκθέ-
των εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του. Κατα-
καίόμενος ἀπὸ τὸν πυρετὸν τῆς ἀνα-
δείξεως ἔστιν ὅτι παρσούγεται εἰς ἐ-
νεργείας ἀτόπους. Τοῦτο ὅμως δὲν ση-
μαίνει ὅτι ὁ Χρηστοβασίλης μὲ τὸν
ἐθνισμὸν τοῦτον μὲ τὰ τραγούδια
του εἰς τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὰ τραγού-
δια του διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἡ-
πειρον λησμονεῖ ὅτι εἶνε ὁ καλὸς σὺς α-
τιώτης. Ὁ στρατιώτης ἐνὸς ἐθνικοῦ
ἀγώνος.

Ἀλλ' ἡμᾶς, τὴν Ἡπειρωτικὴν δη-
μοσιογραφικὴν οἰκογένειαν δὲν ἐνδια-
φέρουν αἱ παντοειδεῖς ἐκδηλώσεις
τοῦ ἀνησυχίου πνεύματος τοῦ Χρη-

στοβασίλη. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει ὁ δημό-
σιογράφος Χρηστοβασίλης. Ἡ ἀνη-
συχία τὴν πνεύματός του καὶ ἡ ἀκα-
τάβλητος δραστηριότης του τὸν ὠδή-
γησε καὶ πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν.
Ἐπάλασε καὶ ὁ Χρηστοβασίλης ἐπὶ
ἔτη ὁλόκληρα ὡς δημοσιογράφος φα-
ναικὸς πάντοτε ὑποστηρικτὴς τῶν
πολιτικῶν του ἀρχῶν καὶ πεποιθήσε-
ων, μὴ δεχόμενος συμβιβασμοὺς μὴ ὑ-
ποχωρῶν. Ἐδοκίμασε καὶ ὁ Χρηστο-
βασίλης τὴν πικρίαν τῆς ἐγκαταλείψε-
ως τὸν πόνον τῆς μονώσεως καὶ ἀ-
νῆλθε καὶ αὐτὸς τὸν ἀνώφερον ὄν δο-
μον τοῦ δημοσιογραφικοῦ Γόλγου αἰ.
Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὁ Χρηστοβασίλης ἐ-
τίμησε τὸν δημοσιογραφικὸν στίβον
τῆς Ἡπείρου.

Τὸν καλὸν μίς συνάδελφον τὸν
προσβύτην λόγιον προλέμπομεν, εἰς
τὸ ἀγύριστον ταξίδι μὲ δάκρυα. Τὸν
νεόσκαφτον τάφον τοῦ θάνομεν μὲ
τὰ ἀλλὰ καὶ ἀλέριττα λουλούδια τῶν
Ἡπειρωτικῶν βουνῶν καὶ ἀπευθύ-
νοντες τὸν βῆτα ὄν συναδελφικὸν χα-
ρετισμὸν εὐχόμεθα ἑλαφρὸν τὸ χῶμα
τῆς Ἀττικῆς γῆς, πού τιν σκεπάζει

Ε.Χ.Τ.

Ο κ. Εὐδοκίμος Πλάλλας εἰς τὸ
 φάλλον τῆς ἐφημερίδος τοῦ «Ἡμε-
 ρωτικῆς Ἀγῶν» τῆς 24ης Φεβρου-
 αρίου:
 Ἡ Ἀττικὴ γὰρ ἐδέχθη εἰς τοὺς
 κόλπους αὐτῆς καὶ ἑκὼν ἀκρότη δι-
 ανοθεύσαν Ἡμερωτὴν, ἑνα δηλοιο-
 τὴν καὶ λογιζομένην, ἑνα δηλοιο-
 γράφον Ἡμερωτὴν τὸν Χρηστο-
 Χρηστοδωκίην. Οὐ ἐκινῶν ἀπὸ
 μικρὰς ἀκρότη ἡλικίας κατέβη εἰς τὸ
 ἀνθρώπων πνεῦμα τοῦ καὶ πάλαι διὰ
 θεοῦ ποιητικῆν, ἀλλὰ καὶ τῶν διὰ
 τὸν ἀνθρώπου πολυμήχαντος καὶ το-
 λυράχους. Ἀλλὰ οὐ θοοῖς εἰς τὸν
 βωμὸν τῆς Πατρίδος, ἐκβέτων εἰς
 κινδύνον τὴν ζωὴν τοῦ. Κατακα-
 τέως ἀπὸ τὸν πνεῦμα τῆς ἀναβέ-
 ξως ἔστιν ὅτι παρασυστάει εἰς ἑρ-
 γείας ἀτόπους τὸ τοιοῦτον διὰ σπ-
 μαίνει ὅτι ὁ Χρηστοδωκίης πᾶς τὸν
 ἐθνομὲν τοῦτον πᾶς τὰ τραγῶδια
 τοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν πᾶς τὰ τραγῶ-
 δια τοῦ διὰ τὴν ἑλλάδα καὶ τὴν Ἡ-
 πειρον λησμονεῖ ὅτι εἰς ὁ καλὸς
 σπατατῶν. Οὐ σπατατῶν εἰς ὁ
 θνικὸν ἀγῶνα.

Ἀλλὰ ἡμᾶς, τὴν Ἡμερωτικὴν-
 δηλοιογραφικὴν οἰκονομίαν δὲν
 ἐνδιαφέρουν αἱ παντοσεύδεις ἐκδη-
 σεις τοῦ ἀνθρώπου πνευματικῆς τοῦ
 Χρηστοδωκίην. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει ὁ
 δηλοιογράφος Χρηστοδωκίης. Ἡ
 ἀνυσία τοῦ πνευματικῆς τοῦ καὶ ἡ
 ἀκατέδραστη δραστικότητα τοῦ τὸν
 βδελύσας καὶ πρὸς τὴν δηλοιογραφί-
 ας ἀντιθέτως καὶ εἰς ὁ Χρηστοδω-
 κίαν. Ἐπὶ ἀλλὰ εἰς ὁ Χρηστοδω-
 κίης εἰς τὴν ἐκδοκίαν ὡς δηλοιο-
 γράφος φανταστικῆς πᾶν τοιοῦτον
 ρικτῆς τῶν πολιτικῶν τοῦ ἀρχῶν
 καὶ πεπονησῶν, πᾶς δεχόμενος οὐ
 εἰς ὁ Χρηστοδωκίης τὴν μικρίαν
 τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τὸν πόνον τῆς
 ποιήσεως καὶ ἀνὰ τῆς καὶ αὐτὸς τὸν

ἀνωφερινὸν ἐρῶν τοῦ δηλοιογράφου
 φικὸν Πόλλωδα. Ἐντὶ αἰετὶν εἰς ὁ
 Χρηστοδωκίης εἰς τὴν τὸν δηλοιο-
 γράφικὸν αἶνον τῆς Ἡμερωτοῦ.

τὸν καλὸν πᾶς ἀνδραγαθόν τὸν

E. X. T.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Προχθές την Κυριακήν 28ην Μαρτίου κατεβήκοντες από το χωριό μου στα Γιάννινα αντίκρισα μόλις ξεφασα στην πόλιν, μίαν λυπηράν άγγελίαν: «Τεσσαρακονθήμερον μνημόσουνον του Χρ. Χρηστοβασίλη».

Ο σεβαστός μου διδάσκαλος απέθανε πρό μηνός και πλέον και έγω άποτραβηγμένος με την σκληράν βιοπάλην στο χωριό δέν το είχα πληροφορηθή διά να χύσω ένα δάκρυ έστω και μακρόθεν.

Εύτυχώς ήτο πρωί άκόμη και έσπευσα εις την Έκκλησίαν της 'Ιερής Μητροπόλεως διά να παρακολουθήσω το μνημόσουνον και άποτίσω έλάχιστον φόρον εύγνωμοσύνης εις την μνήμην του.

Πόσα δέν έφερεν εις τον νούν μου το μνημόσουνον αυτό:

Με έφερε δέκα περίπου χρόνια όπισω, που έσπούδαζα στο Διδασκαλείον 'Ιωαννίνων και είχα καταταγής στο σύστημα 'Ομάδων Προσκόπων ως άρχηγός μίας 'μάδος.

Στήν μικράν τότε προσκολικήν μας λέσχην είχαμε οργανώσει «φιλολογικές βροδουές» που φοιτούσαν και νέοι έκτός του Σώματος Προσκόπων. Στήν προσπάθειάν μας αυτήν μας καθοδηγούσαν οι άειμνηστοι Χρηστοβασίλης και Χατζής και ό τώρα Γυμνασιάρχης κ. Σούλης. Η ψυχή όμως της συγκεντρώσεώς μας ήτο ό μακαρίτης Χρηστοβασίλης. Τόν περιστοιχίζαμε σαν πατέρα. Και εκείνος όμως δέν έπαυε να έκδηλώνη την χαράν του διότι έβλεπε γύρω την «χρυσήν ήπειρωτικήν νεολαίαν» όπως μας άπεκαλούσε μαζί με πικρίαν, διά το ότι δέν έβλεπε κανένα συνεπαρχιώτην του Κουρεντινόν μεταξύ των νέων όλων των άλλων ήπειρωτικών επαρχιών.

Άρχισαν οι τολμηρότεροι από μās να διαβάζουν τās πρώτας των εργασίας. Ένας μάλιστα Κατσιγώχωρίτης. άφου έτελείωσε το πρώτον άνήγγειλε «έτερον», 'Ο διδάσκαλος επενέβη: «Έχει το χωριό σου μύλο μωρέ;» τόν ήρώτησεν. «Έχει διδάσκαλε» απήντησεν ό νέος. «Και δέν άκουσες πως πάν με την άράδα;» Άλλος από την περιφέρειαν Μεσόδου στάς κρίσεις του διδασκάλου διά την λαογραφικήν—άν δέν άπατώμαι—έκθεσούλα του έφερε άντιρρήσεις με ύφος όχι σεμνόν. Όλοι καταγανακτήσαμεν και έκοκινήσαμεν διά λογαριασμόν του, άλλ' αυτός δέν το έπρόσεξε πολυ ό έλιγώτερον ό καλοκάγαθος διδάσκαλός μας, που τόν ηύχαρίστησε ίσως

ή ζωηρότης του νέου, Κάποτε μās διηγήθη έκτενώς την παιδικήν του ηλικίαν. Δέν έχω διαβάσει δυστυχώς πολλά έργα του και δέν ήξώρω άν τὰ έχει γραμμένα αυτά. Μās είπε δηλαδή, πως μετά από το Δημοτικόν Σχολείον «πήγε με τὰ πρόβατα στα βουνά του Ζαγοριού για να ζήση κτηνοτρόφος» τόσσόν είχε τρομάξει το Σχολείον του καιροϋ του, που περιγράφει στα διηγήματά του.

Μιά ταροτήρησις όμως του μακάλη του γειτονικού χωριού διά τās άνορθογραφίας του, τόν έκαμε να αλλάξη γνώμην και να φοιτήση στο Σχολαρχείον Ξάνθης και στο Γυμνάσιο Σμύρνης όπου άκουσε πολλά «μπράβο Σουλιώτη». Άλησμόνητος θά μείνη» στην ζωήν μου ή χάρις με την όποιαν μās διηγείτο την συμβουλήν του φίλου του Πάσχου διά την άξίαν της όρθογραφίας. «Τόσον σπουδαία είναι» του είχεν είπει, «ώστε, όποιος δέν την έμαθε μπορεί να κάμη τόν χήρον άνθρωπον γουρουνι, άλλάζονζοντας ένα η σε οι!...»

Η διήγησις δέν έτελείωσεν εις την λέσχην και έπειδή είχε περάσει ή ώρα συνωδευσαμεν ευχαρίστως τόν διδάσκαλόν μας μέχρι της οικίας του άκούοντες αυτόν, ένψ οι περιπατηται της πλατείας και των όδών έκπληκτοι παρατήρουν το «περιπατητικόν αυτό Σχολείον μας».

Άργότερα, όταν ύπηρετούσα στο χωριό, και κάποτε κατέβην εις την πόλιν τόν συνήντησα εις το ταχυδρομείον:

«Πού δασκαλεύεις, βρε δάσκαλε; ήτο ή πρώτη έρώτησίς του.

«Στήν Κράψην, σεβαστέ μου διδάσκαλε» απήντησα με εύλάβειαν.

Το Κράψι, πές, βρε μπουνταλά! μου συνέστησε.

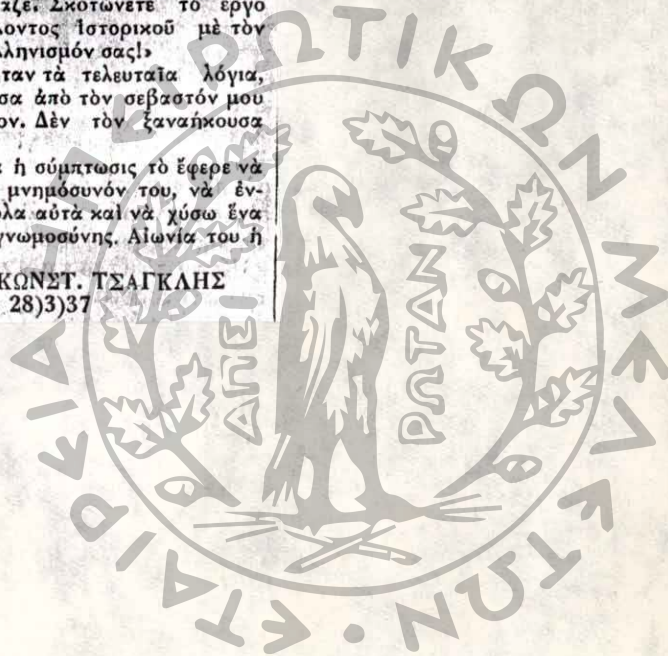
«Μά δέν πρέπει να 'ξελληνίσωμεν τόν τόπον μας;» έτόλμησα να επαναλάβω. «Τόν κακό ψυχρό σας χρόνον! θά κάμητε, «Το Κράψι, λέγεται από το όνομα του Άγιά, που το έξουσιάζει. Σκοτώνετε το έργο του μέλλοντος Ιστορικού με τόν ψευτοελληνισμόν σας!»

Αυτά ήταν τὰ τελευταία λόγια, που άκουσα από τόν σεβαστόν μου διδάσκαλον. Δέν τόν ξαναήκουσα πλέον.

Σήμερα ή σύμπτωσις το έφερε να έλθω στο μνημόσουνόν του, να ένθυμηθώ όλα αυτά και να χύσω ένα δάκρυ εύγνωμοσύνης. Αίωνία του ή μνήμη!.

ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΓΚΛΗΣ

Ίωάννινα 28)3)37

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ Ο ΑΚΘΟΡΡΟΠΟΣ, Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

Τὰ ἑλληνικά γράμματα καὶ ὁ λογοτεχνικός κόσμος ἔχασαν ἀπὸ τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ἕνα ἀκόμη ἐπιλεκτόν μέλος τῶν, τὸν Χ. Χρηστοβασίλην. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Χρηστοβασίλη, τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἐγαλουύχησε μὲ τὸ γεμάτο πατριωτισμόν καὶ ἐνθουσιασμόν ἔργον του, δύο ὁλοκλήρους γενεάς, δὲν ἐλύπησε μόνον τοὺς λογοτέχνας καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ἐν γένει, ἀλλὰ εἶχε γενι-

κὼς ἀπήχησιν ὁδύνης εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐγνώρισε μέσα εἰς τὰ ἀπειρα διηγήματα, τὰ ἀναρίθμητα πατριωτικά ποιήματα καὶ εἰς τὰ ζωντανὰ καὶ γεμάτα σφρίγος καὶ ἀφθονον ἑλληνικὸν χρῶμα πεζογραφήματά του, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπὶ 55 ὁλόκληρα χρόνια ἐγέμιζε τὰς σελίδας τῶν περιοδικῶν, ἡμερολογίων, ἐφημερίδων καὶ βιβλίων ἀκόμη καὶ τὰ ὁποῖα καὶ ὁ ἐλεύθερος καὶ ὁ τότε αὐτρωτός Ἑλληνισμὸς ἐδιάβαζαν ἀπλήστως. Ψυχὴ καθαρῶς ἑλληνικὴ, πνεῦμα ἐξαιρετικὰ πλούσιον καὶ ἐνθουσιώδες, καρδιά ἀγνή καὶ πατριωτικὴ ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης μὲ τὰ χαρίσματα αὐτὰ καὶ μὲ τὴν παροιμιώδη πολυμαθειάν του κατάρθωσε νὰ ἐξελιχθῇ ἀπὸ νεαρᾶς ἀκόμη ἡλικίας εἰς ἀριστον ἡθογράφον, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἀποτελῇ ἀπόκλιμα διὰ κάθε περιοδικὸν ἕνα ἡθογραφικὸν διήγημά του. Ἐγκατασταθεὶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν τιν εἰς τὴν γενέτειράν του τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα κυριολεκτικῶς ἐλάτρευε, καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐννοοῦσε ν' ἀποχωρισθῇ, ἠναγκάσθη πρὸ τεσσάρων μηνῶν νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἀντιμετώπισῃ ἀποτελεσματικώτερον τὴν φοβερὰν μυοκαρδίτιδα ἀπὸ τὴν ὁποῖαν προσεβλήθη καὶ ἡ ὁποῖα προχθὲς τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ἀδυσώπητος μοῖρα, ἐπεφύλασεν εἰς τὸν Χρ. Χρηστοβασίλην μίαν τραγικὴν σύμπτωσιν, νὰ τὸν ἀρπάσῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποῖαν πρὸ πενταετίας ἤρπασε

τὸν υἱὸν τοῦ Βασιλείου εἰς ἡλικίαν 22 περίπου ἐτῶν. Ὁ θάνατος τοῦ ἐπὶ ἡλθεν ἡμέρα εἰς τὸ Ψυχικὸ τὴν πρωτὰν τῆς παρελθούσης ΣΥΝΕΧΕΙΑΝ

Εἰς τὴν 4ην ΣΕΛΙΔΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τῆς 3ης σελίδας)

θούσης Κυριακῆς παρουσία τῆς συζύγου τοῦ σεβαστῆς δεσποίνης Ἀλεξάνδρας τὸ γένος Γιῶτη, τῆς λατρευτῆς τοῦ κόρης Αἰκατερίνης Μπακοπούλου καὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μπακοπούλου.

Μέχρι τῶν τελευταίων του στιγμῶν ὁ Χρηστοβασίλης διετήρει διαυγεῖς τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις καὶ τὸ μόνον του παράπονον ποῦ ἐξέφραξε διαρκῶς ἦτο ὅτι δὲν θὰ ἐπρόφθανε νὰ ἐκδόσῃ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα συνέγραψε πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ὅτι δὲν θὰ ἔβλεπε πλέον τὴν ἀδελφὴν του πατρίδα τὰ Γιάννενα. Χάριν τῶν Ἰωαννίνων ἄλλως τε ἐπολιτεύθη καὶ ἐξελέγη δύο φορές βουλευτῆς, καὶ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὰ Ἰωάννινα ἐξέδιδεν ἀπὸ ἐτῶν τῶν ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» ἡ ὁποῖα ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται ἀκόμη ἐκεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Πέτσκου καὶ νὰ περιβάλλεται μὲ ἀμέριστον στοργὴν καὶ ἀγάπην ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτας.

Ἐγράφη εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ λογοτεχνία ἔχασε ἕνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους μύστας τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χρηστοβασίλη. Καὶ εἶνε τοῦτο τὸσον ἀληθὲς ὅσον μεγάλο καὶ πλούσιον εἰς ποιότητα καὶ ποσότητα εἶνε τὸ λογοτεχνικὸ τοῦ ἔργον. Ὁ Χρηστοβασίλης ἔζησε καὶ τὰ χρόνια τῆς δουλείας εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἐγνώρισε καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπολέμησε καὶ ὁ ἴδιος. Ἐζήσε δηλαδὴ εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ ἐκόχλαζεν εἰς τὰ στήθη ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν αἱ ἡμέραι δόξης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχαν δημιουργήσῃ εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν μίαν ἀπερίγραπτον ἐθνικὴν μέθην. Ὁ Χρηστοβασίλης φύσει ψυχὴ ἐνθουσιώδης ἐπατάλησε κυριολεκτικῶς τὸ λογοτεχνικὸν του τάλαντον συγγραφῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πατριωτικά ποιήματα καὶ διηγήματα. Ὁ «Ρήγας Φεραίος», ὁ «Πρωτομάλης Νικόλαος», ὁ «Γεωργίος Καραϊσκάκης», ὁ «Καπετὰν Καλόγηρος» (Σαμουὴλ), οἱ «Σουλῶτες καὶ οἱ Λιάπηδες», ὁ «Μιχαὴλ ἀγάς», τὸ «Ἡρώων Πάσχα», τὸ «Ἀγάπη καὶ Πατρίδα» καὶ τόσα ἄλλα τὰ ὁποῖα εἶνε δύσκολον ν' ἀπαριθμῇ κανεὶς μέσα εἰς τὰ στενὰ ὅρια ἐνὸς πενιχροῦ σημειώματος, εἶνε διηγήματα γεμάτα πατριωτισμόν, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν μίαν ἀληθινὰ ἐθνικὴν πνευματικὴν τροφὴν τῆς παρελθούσης γενεάς. Ὅταν ὁ Χρηστοβασίλης ἀντελήφθη ὅτι ἐπέρασε πλέον ἡ ἐποχὴ τῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ ἤλθαν τὰ χρόνια τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐργασίας ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἀθανάτων ἐκείνων διηγημάτων του, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξωγράφισε μὲ ἀπαράμιλλα χρώματα τὴν ὑπαίθρου ζωὴν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ. Τὰ «Διηγήματα τῆς στάνης», τὰ «Θεσσαλικά διηγήματα», τὸ «Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σκληριάς», τὰ «Ἡπειρωτικά παραμύθια» καὶ τόσα ἄλλα ποῦ ὁ

πνευματικὸς αὐτὸς πακτωλὸς διωχέτευε κάθε λίγο εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν δίδουν μίαν ἰδέαν τοῦ ἡθογραφικοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου Χρηστοβασίλη.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἀπλοῦς πεζογράφος ὁ Χρηστοβασίλης. Ὑπῆρξε καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς ἕνα μάλιστα ἔργον τοῦ ἐπιγραφόμενον «Γιὰ τὴν τιμὴν» ὅχι μόνον ἐπιτυχίαν ἐσημείωσεν ἀλλὰ καὶ ἐβραβεύθη συγχρόνως εἰς ἕνα δραματικὸν διαγωνισμόν. Ἀπὸ τὴν πλουσίαν καὶ ἀνέκδοτον πνευματικὴν κληρονομίαν ποῦ κατέλειπεν εἰς τοὺς ἐπιζώντας ὁ ἀειμνήστος Χρηστοβασίλης καὶ ἡ ὁποία συνίσταται ἀπὸ πλεῖστα διηγήματα, ἐπικά καὶ λυρικά ποιήματα, ἡρωϊκὲς ἱστορίες, παραμύθια, πεζογραφημάτων καὶ ἄλλα ἀσφαλῶς σπουδαϊότερα εἶνε τρία δράματα τὸ «Παιδομάζωμα», ἡ «Καταστροφὴ τοῦ Γαρδικίου» καὶ ὁ «Ἀντίοχος καὶ Στρατονίκη» τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθοῦν προσεχῶς ἐπιμελεία τοῦ συμπατριώτου καὶ ἐπιστηθίου τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Δημ. Σάρρου καὶ ἕνα ἡμιτελὲς ἀτυχῶς ἐπίσης δράμα ἡ «Κυρὰ Φροσύνη».

Ἀλλ' εἶπομεν τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ἐρευνηθῇ καὶ νὰ ἐκτεθῇ μέσα εἰς ἕνα ἀπλοῦν σημείωμα. Σημειώνομεν ἀπλῶς ὅτι ὁ ἀειμνήστος ἐβραβεύθη ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας διὰ τὸ λογοτεχνικὸν τοῦ ἔργον πρὸ δύο δὲ μηνῶν ἡ παρούσα Κυβέρνησις εἰσηγήθη καὶ τοῦ ἀπενεμήθη ὁ Χρυσὸς Σταυρὸς τοῦ Γεωργίου Α' διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

ΘΕΜ. ΤΣΑΚΙΡΙΔΗΣ

Ο 'ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ίδρυτής Θ. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΤΑΚΗΣ Μ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
9 ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ (ΣΤΟΑ ΠΑΠΠΟΥ)

ΤΗΛΕΦ. 26-924

ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Απόκομμα

Χρονολογία 24. ΦΕΒ. 1937

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ Ο ΑΚΟΡΩΠΟΣ, Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

Τὰ ἑλληνικά γράμματα καὶ ὁ λογοτεχνικὸς κόσμος ἔχασαν ἀπὸ τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ἕνα ἀκόμη ἐπίλεκτον μέλος των, τὸν Χ. Χρηστοβασίλην. Ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Χρηστοβασίλη, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐγαλούχησε μὲ τὸ γεμάτο πατριωτισμὸν καὶ ἐνθουσιασμὸν ἔργον του, δύο ὁλοκλήρους γενεάς, δὲν ἐλύπησε μόνον τοὺς λογοτέχνους καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων ἐν γένει, ἀλλὰ εἶχε γενι-

τὰς σελίδας τῶν περιοδικῶν, ἡμερολογίων, ἐφημερίδων καὶ βιβλίων ἀκόμη καὶ τὰ ὅποια καὶ ὁ ἐλεύθερος καὶ ὁ τότε ἀλύτρωτος Ἑλληνισμὸς ἐδιάβαζαν ἀπλήστως. Ψυχὴ καθαρῶς ἑλληνικὴ, πνεῦμα ἐξαιρετικὰ πλούσιον καὶ ἐνθουσιώδες, καρδιά ἀγνή καὶ πατριωτικὴ ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης μὲ τὰ χαρίσματα αὐτὰ καὶ μὲ τὴν παροιμιώδη πολυμαθειάν του κατάρθωσε νὰ ἐξελιχθῇ ἀπὸ νεαρὰς ἀκόμῃ ἡλικίας εἰς ἀριστον ἡθογράφον, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἀποτελῇ ἀπόκτημα διὰ κάθε περιοδικὸν ἕνα ἡθογραφικὸν διήγημά του. Ἐγκατασταθεὶς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της εἰς τὴν γενέτειράν του τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὅποια κυριολεκτικῶς ἐλάτρευε, καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐννοοῦσε ν' ἀποχωρισθῇ, ἡναγκάσθη πρὸ τεσσάρων μηνῶν νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἀντιμετώπισῃ ἀποτελεσματικώτερον τὴν φοβερὰν μυοκαρδίτιδα ἀπὸ τὴν ὁποίαν προσεβλήθη καὶ ἡ ὁποία προχθὲς τὸν ἐστειλεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ἀδυσώπητος μοῖρα, ἐπεφύλασεν εἰς τὸν Χρ. Χρηστοβασίλην μίαν τραγικὴν σύμπτωσιν, νὰ τὸν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν πρὸ πενταετίας ἤρπασε τὸν υἱὸν του Βασίλειον εἰς ἡλικίαν 22 περίπου ἐτῶν. Ὁ θάνατος τοῦ ἐπὶ ἡλθεν ἡρέμα εἰς τὸ Ψυχικὸ τὴν πρωΐαν τῆς παρελ-

θούσης Κυριακῆς παρουσία της συζύγου του σεβαστῆς δεσποίνης Ἀλεξάνδρας τοῦ γένος Γιώτη, τῆς λατρεινῆς του κόρης Αἰκατερίνης Μπακοπούλου καὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ ἀτρατηγοῦ Κ. Μπακοπούλου.

Μέχρι τῶν τελευταίων του στιγμῶν ὁ Χρηστοβασίλης διετήρει διανυγρὸς τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις καὶ τὸ μόνον του παράπονον ποὺ ἐξέφραζε διαρκῶς ἦτο ὅτι δὲν θὰ ἐπρόφθανε νὰ ἐκδόσῃ τὰ ἔργα τὰ ὅποια συνέγραψε πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐβλέπε πλέον τὴν ὁραίαν του πατρίδα τὰ Γιάννενα. Χάριν τῶν Ἰωαννίνων ἄλλως τε ἐπολιτεύθη καὶ ἐξελέγη δύο φορές βουλευτῆς, καὶ ἀπὸ ἀγά-

πὴν πρὸς τὰ Ἰωάννινα ἐξεδίδεν ἀπὸ ἐτῶν τῶν ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται ἀκόμη ἐκεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Πέτακου καὶ νὰ περιβάλλεται μὲ ἀμέριστον στοργὴν καὶ ἀγάπην ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτας.

Ἐγράφη εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ λογοτεχνία ἔχασε ἕνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους μύστας της μὲ τὸν θάνατον τοῦ Χρηστοβασίλη. Καὶ εἶνε τοῦτο τὸσον ἀληθὲς ὅσον μεγάλον καὶ πλούσιον εἰς ποιότητα καὶ ποσότητα εἶνε τὸ λογοτεχνικὸν τοῦ ἔργου. Ὁ Χρηστοβασίλης ἔζησε καὶ τὰ χρόνια τῆς δουλείας εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἐγνώρισε καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησε καὶ ὁ ἴδιος. Ἐζησε δηλαδὴ εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ ἐκόχλαζεν εἰς τὰ στήθη ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἡμέραι δόξης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχαν δημιουργήσῃ εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἕλληνισμὸν μίαν ἀπερίγραπτον ἐθνικὴν μέθην. Ὁ Χρηστοβασίλης φύσει ψυχὴ ἐνθουσιώδης ἐπατάλησε κυριολεκτικῶς τὸ λογοτεχνικὸν του πένταλον συγγράφον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πατριωτικὰ ποιήματα καὶ διηγήματα. Ὁ «Ρήγας Φερραῖος», ὁ «Πρωτοψάλτης Νικόλαος», ὁ «Γεώργιος Καραϊσκάκης», ὁ «Καπετάν Καλόγηρος» (Σαμουήλ), οἱ «Σουλιώτες καὶ οἱ Λιάπηδες», ὁ «Μιχαὴλ ἀγᾶς», τὸ «Ἡρώων Πάσχα», τὸ «Ἀγάπη καὶ Πατρίδα» καὶ τόσα ἄλλα τὰ ὅποια εἶνε δύσκολον ν' ἀπαριθμήσῃ κανεὶς μέσα εἰς τὰ στενά ὅρια ἐνός πενιχροῦ σημειώματος, εἶνε διηγήματα γεμάτα πατριωτισμὸν, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν μίαν ἀληθινὰ ἐθνικὴν πνευματικὴν τροφὴν τῆς παρελθούσης γενεάς. Ὅταν ὁ Χρηστοβασίλης ἀντελήφθη ὅτι ἐπέρασε πλέον ἡ ἐποχὴ τῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ ἦλθαν τὰ χρόνια τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐργασίας ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἀθανάτων ἐκείνων διηγημάτων του, μὲ τὰ ὅποια ἐξωγράφισε μὲ ἀπαράμιλλα χρώματα τὴν ὑπαίθρου ζωὴν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ. Τὰ «Διηγήματα τῆς στάνης», τὰ «Θεσσαλικά διηγήματα», τὸ «Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς», τὰ «Ἡπειρωτικὰ παραμῦθια» καὶ τόσα ἄλλα ποὺ ὁ πνευματικὸς αὐτὸς πακτωλὸς διωχέτευσεν κάθε λίγο εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν δίδουν μίαν ἰδέαν τοῦ ἡθογραφικοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου Χρηστοβασίλη.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἀπλὸς πεζογράφος ὁ Χρηστοβασίλης. Ὑπῆρξε καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς ἕνα μάλιστα ἔργον τοῦ ἐπιγραφόμενον «Γιὰ τὴν τιμὴν» διμῶνον ἐπιτυχίαν ἐσημείωσεν ἀλλὰ καὶ ἐβραβεύθη συγχρόνως εἰς ἕνα δραματικὸν διαγωνισμόν. Ἀπὸ τὴν πλουσίαν καὶ ἀνεκδοτὸν πνευματικὴν κληρονομίαν ποὺ κατέλειπε εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν τῶν ἀειμνήστου Χρηστοβασίλη καὶ ἡ ὁποία συνίσταται ἀπὸ πλεῖστα διηγήματα, ἐπικά καὶ λυρικά ποιήματα, ἡρωϊκὰς ἱστορίας, παραμῦθια, πεζογραφήματα καὶ ἄλλα ἀσφαλῶς σπουδαιότερα εἶνε τρία δρώματα τὸ «Παιδομαζώμα», ἡ «Καταστροφὴ τοῦ Γαρδικίου» καὶ ὁ «Ἀντίοχος καὶ Στρατονίκη» τὰ ὅποια θὰ ἐκδοθοῦν προσεχῶς ἐπιμελεία τοῦ συμπατριώτου καὶ ἐπιστηθίου τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Δημ. Σάρρου καὶ ἕνα ἡμιτελὲς ἀτυχῶς ἐπίσης δρᾶμα ἡ «Κυρά Φρόνη».

Ἄλλ' εἴπομεν τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη δὲν εἶνε εὐκολον νὰ ἐρευνηθῇ καὶ νὰ ἐκτεθῇ μέσα εἰς ἕνα ἀπλοῦν σημείωμα. Σημειώνομεν ἀπλῶς ὅτι ὁ ἀειμνήστος ἐβραβεύθη ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας διὰ τὸ λογοτεχνικὸν τοῦ ἔργον πρὸ δύο δὲ μηνῶν ἡ παρούσα Κυβέρνησις εἰσηγήθη καὶ τοῦ ἀνεμνήθη ὁ Χρυσὸς Σταυρὸς τοῦ Γεωργίου Α' διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

ΘΕΜ. ΤΣΑΚΙΡΙΔΗΣ

κῶς ἀτήχησιν ὁδύνῃς εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμὸν, ὁ ὅποιος τὸν ἐγνώρισε μέσα εἰς τὰ ἄπειρα διηγήματα, τὰ ἀναριθμητὰ πατριωτικὰ ποιήματα καὶ εἰς τὰ ζωντανὰ καὶ γεμάτα σφρίγγος καὶ ἀφθονον ἑλληνικὸν χρῶμα πεζογραφήματά του, μὲ τὰ ὅποια ἐπὶ 55 ὁλόκληρα χρόνια ἐγέμιζε

«Η» Ἀκρόπολις» εἰς τὸ φύλλον τῆς 24ης Φεβρουαρίου.

«Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ λογο- τεχνικὸς κόσμος ἔχασαν ἀπὸ τῆς παρελ- θούσης Κυριακῆς ἕνα ἀκόμη ἐπίλεκτον μέλος των, τὸν Χ. Χρηστοβασίλην. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Χρηστοβα- σίλη, τοῦ ἀνθρώπου πού ἐγαλούχῃς με τὸ γεμάτον πατριωτισμὸν καὶ ἐνθου- σιασμὸν ἔργον του, δύο ὁλοκλήρους γε νεάς, δὲν ἐλύπησε μόνον τοὺς λογοτέ- χνας καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμά- των ἐν γένει, ἀλλὰ εἶχε γενικῶς ἀπή- χησιν ὁδύνῃς ἐπὶ τὸν ἑλληνισμόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐγνώρισε μέσα εἰς τὰ ἄ- πειρα διηγήματα, τὰ ἀναρίθμητα πα- τριωτικά ποιήματα καὶ εἰς τὰ ζωντανὰ καὶ γεμάτα σφρίγος καὶ ἄφθονον ἑλ- ληνικὸν χρῶμα πεζογραφημάτων του, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐπὶ 55 ὁλόκληρα χρόνια ἔ- γέμισε τὰς σελίδας τῶν περιοδικῶν, ἡ- μερολογίων, ἐφημερίδων καὶ βιβλίων ἀκόμη καὶ τὰ ὁποῖα καὶ ὁ ἐλευθερὸς καὶ ὁ τότε ἀλύτρωτος Ἑλληνισμός ἐ- διάβαζαν ἀπλήστως. Ψυχὴ καθαρῶς ἑλληνικὴ, πνεῦμα ἐξαιρετικὰ πλούσιον καὶ ἐνθουσιώδες, καρδιὰ ἀγνή καὶ πα- τριωτικὴ ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης μετὰ τὰ χαρίσματά του αὐτὰ καὶ μετὰ τὴν παροι- μιώδη πολυμαθειάν του κατωρθώσεν ἅ- ἑξελιχθῆ ἀπὸ νεαρᾶς ἀκόμῃ ἡλικίας εἰς ἄριστον ἡθογράφον, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἀποτελῇ ἀπόκρημα διὰ κάθε περιο- δικὸν ἕνα ἡθογραφικὸν διήγημά του.

Ἐγκατασταθεὶς μετὰ τὴν ἀπελευ- θέρωσιν τῆς εἰς τὴν γενέτειράν του τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα κυριολεκτικῶς ἐ- λάνθανε, καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπ' οὐδε- νὶ λόγῳ ἐννοοῦσε ν' ἀποχωρηθῇ, ἡκα- γκάσθη πρὸ τρεσσάρων μηνῶν νὰ τὴν ἐγ- καταλείψῃ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθή- νας διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσμα- τικώτερον τὴν φοβερὰν μυοκαρδίτιδα ἀπὸ τὴν ὁποίαν προσεβλήθη καὶ ἡ ὁ- ποία προκλήθῃς τὸν ἐκτελεσέν εἰς τὸν τά- φον. Ἡ ἀδυσώπητος μοῖρα ἐπεφύλασ- σεν εἰς τὸν Χρ. Χρηστοβασίλην μίαν τραγικὴν σύμπτωσιν, νὰ τὸν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν αὐτὴν ἀκριβὴς ἡμέ- ραν κατὰ τὴν ὁποίαν πρὸ 42 ἐτίας ἤρπασε τὸν υἱὸν τοῦ Βασιλείου εἰς ἡλικίαν 22 περίπου ἐτῶν. Ὁ θάνατός του ἐπῆλθεν ἡμέρα εἰς τὸ ψυχικὸν τὴν πρωΐαν τῆς παρελθούσης, Κυριακῆς παρουσίᾳ τῆς συζύγου του σεβαστῆς δεσποίνης Ἀλεξάνδρας τὸ γένος Γιω- τῆ, τῆς λαοφυρῆς καὶ κόρης Αἰκατερί- νης Μπακοπούλου καὶ τοῦ γαμβροῦ του στρατηγοῦ Κ. Μπακοπούλου.

Μέχρι τῶν τελευταίων του στιγμῶν ὁ Χρηστοβασίλης διεισέει διανύει τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις καὶ τὸ μόνον του παρῶν πού ἐξέφραζε διαρκῶς ἦτο ὅτι δὲν θὰ ἐπαρῶνθαι νὰ ἐκδόσῃ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα συνέγραψε πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ὅτι δὲν θὰ ἔβλεπε πλέον τὴν ὥραν του παιδοῦ τὰ Γιάννινα. Χάριν τῶν Ἰωαννινῶν ἄλλως τε ἐπολιτεύθη καὶ ἐξελέγη δύο φορές βουλευτὴς, καὶ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὰ Ἰωάννινα ἐξέδιδεν ἀπὸ ἐτῶν ἐφημερίδα τὴν «Ἐλευθερία» ἡ ὁποία ἔφα- κολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται ἀκόμη ἐκεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Πέτσου καὶ νὰ περιβάλλεται μετὰ ἀμέριστον στούγην καὶ ἀγάπην ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτας.

Ἐγράφη οὖν ἡ λογοτεχνία ἔχασε ἕνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους μύστες τῆς με- τὰ τὸν θάνατον τοῦ Χρηστοβασίλη. Καὶ εἶνε τοῦτο τόσον ἀληθὲς ὅσον μεγά- λο καὶ πλούσιον εἰς ποιότητα καὶ πο- σότητα εἶναι τὰ λογοτεχνικὰ τῶν ἔργων.

Ὁ Χρηστοβασίλης ἔζησε καὶ τὰ χρό- νια τῆς δουλείας εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἔ- γνώρισε καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πα- τρίδος του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν καὶ ὁ ἴδιος. Ἐζησε δηλοδὴ εἰς μίαν ἐ- ποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ ἐδόχλαυνε εἰς τὰ σιγῇ- θη ὄλων τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἡμέραι δόξης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχαν δημιουργηθῇ εἰς ὁλόκλη- ρον τὸν ἑλληνισμόν μίαν ἀπερίγρα- πτον ἐθνικὴν μέθην. Ὁ Χρηστοβασί- λης φύσει ψυχὴ ἐνθουσιώδης ἐσπασά- λησε κυριολεκτικῶς τὸ λογοτεχνικὸν του τάλαντον συγγράψων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ- στον πατριωτικὰ ποιήματα καὶ διηγῆ- ματα. Ὁ «Ρήγας Φερραῖος», ὁ «Πρω- τοψάλτης Νικόλαος», ὁ «Γεώργιος Κα- ραϊσκάκης», ὁ «Καπετὰν Καλόγηρος» (Σαμουήλ), οἱ «Συλλῶτες» καὶ αἱ Λιά- πηδες», ὁ «Μυχὰλ Ἀγά», τὸ «Ἡρώων Πάσχα», τὸ «Ἀγάπη καὶ Πατριδο» καὶ τόσα ἄλλα τὰ ὁποῖα εἶνε δύσκολον κανεὶς ν' ἀναριθμήσῃ μέσα ἰ- τὰς ἐν- νὰ ὅσα ἐνὸς πεντήκτου σημειώματος, εἶ- νοι διηγήματα γεμάτα πατριωτισμὸν τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν μίαν ἀληθινὰ ἐ- θνικὴν πνευματικὴν τροφὴν τῆς παρελ- θούσης γενεᾶς. Ὅταν ὁ Χρηστοβασί- λης ἀντελήρθη οὐκ ἐπέρασεν πλέον ἡ ἐ- πύχῃ τῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ ἤλθαν τὰ χρόνια τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐργασίας ἐ- πεδόθη εἰς τὴν συγγ. αὐτὴν τῶν ἁθὰ ἄ- των ἐκείνων διηγημάτων του μετὰ τὰ ὁ- ποῖα ἐξέγραψε μετὰ ἀποράμιλλα χρώ- μασι τὴν ὁμοιοπαθὸν ζωὴν καὶ τὴν ζω- ῆν τοῦ χωριοῦ. Τὰ «Διηγήματα τῆς σιάνης», τὰ «Θεσσαλικά διηγήματα», τὰ «Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σκλαβίας», τὰ «Ἡρωϊκά παραμύθια» καὶ τὰς ἄλ- λα π. ὅς πνευματικῶς ὅπως παλαιῶς διωχόμενος κάθε λίγ. αἰ. τοῦ ἑλλην. κόν κοινόν διδουσι μίαν ἰδέαν τοῦ ἡθογρα- φικοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου Χρηστο- βασίλη.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ἀπλοῦς πεζο- γράφος ὁ Χρηστοβασίλης. Ὑπῆρξε καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς, ἕνα μάλιστα ἔρ- γον του ἐπιγροφόμενον «Γιὰ τὴν τι- μὴ» ὅχι μόνον ἐπιτυχῶς ἐσημείωσε ἀλλὰ καὶ ἐβραβεύθη συγχρόνως εἰς ἕνα δραματικὸν διαγωνισμόν. Ἀπὸ τὴν πλουσίαν καὶ ἀνέκδοτον πνευματικὴν κληρονομίαν πού κατέλειπε εἰς τοὺς ἐ- πείκοντας ὁ ἀειμνήστου Χρηστοβασίλης καὶ ἡ ὁποία συνίσταται ἀπὸ πλείστα διηγήματα, ἐπικά καὶ λυρικά ποιήμα- τα, ἡρωϊκὰς ἱστορίας, παραμύθια, πε- ζογραφήματα καὶ ἄλλα ἀσφαλῶς ὅπου δαιόττερα εἶνε τρία δράματα τὸ «Παι- δομαζώμα», ἡ «Καταστροφὴ τοῦ Γασ- δικιοῦ» καὶ ὁ «Ἀντίοχος καὶ Στρατο- νίκη» τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθοῦν προσε- χῶς ἐπιμελείᾳ τοῦ συμπατριώτου καὶ ἐπιστηθίου του φίλου καθηγητοῦ κ. Δημ. Σάργου καὶ ἕνα ἡμιτελὲς ἀτυχῶς ἐπίσης δράμα ἡ «Κυρὰ Φροσύνη».

Ἀλλ' εἰπομεν τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη δὲν εἶνε εὔκολον νὰ ἐρευνηθῇ καὶ νὰ ἐκτεθῇ μέσα εἰς ἕνα

ἄπλου σημεῖωμα. Σημειώνομεν ἁπλῶς ὅτι ὁ ἀειμνήστου ἐβραβεύθη ἀπὸ τὸ ὑ- πουργεῖον Παιδείας διὰ τὸ λογοτεχνι- κόν του ἔργον πρὸ δύο δὲ μηνῶν ἡ πα- ροῦσα Κυβέρνησις εἰσηγήθη καὶ τοῦ ἀπενεμήθη ὁ Χρυσὸς Σταυρὸς τοῦ Γε- οργίου Α' διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

ΘΕΜ. ΤΣΑΚΙΡΙΔΗΣ

